

บทที่ 2

เอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยมีประเด็นการนำเสนอ ดังนี้

1. การศึกษาเปรียบเทียบ
2. แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาเปรียบเทียบแบบสหวิทยาการ
3. ปัจจัยของการศึกษาเปรียบเทียบ
4. นโยบายการศึกษาของประเทศญี่ปุ่นกับประเทศไทย
5. ความหมายและปรัชญาของการจัดการอาชีวศึกษา
6. หลักสูตรอาชีวศึกษา
7. การบริหารงานวิชาการ
8. มาตรฐานการอาชีวศึกษา
9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเปรียบเทียบ

ความหมายของการศึกษาเปรียบเทียบ

สำหรับการศึกษาเปรียบเทียบในฐานะสาขาหนึ่งแห่งการศึกษาค้นคว้า นั้น มีนักการศึกษาได้ให้ความหมายไว้หลายท่าน เช่น ยอร์ช เบเรเดย์ ดังกล่าวว่าการศึกษาเปรียบเทียบเป็นการศึกษาวิเคราะห์ระบบการศึกษาต่างประเทศ (Bereday, 1964, p. ix) ไอแซค แคนเดล (Kandel, 1955, p. 8) กล่าวว่า การศึกษาเปรียบเทียบมุ่งแสวงหาการวิเคราะห์และเปรียบเทียบแรงผลักดันต่าง ๆ ซึ่งก่อให้เกิดความแตกต่างระหว่างระบบการศึกษาของประเทศทั้งหลาย ฮูเซ็น (Husen, 1967, p. 19) กล่าวว่า การค้นหาลักษณะต่าง ๆ ซึ่งเป็นสาเหตุแห่งการพัฒนาและผลิตผลของระบบการศึกษานั้นมีความจำเป็นที่

จะต้องมีข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและตัวแปรระหว่างประเทศต่าง ๆ ที่เชื่อถือได้เกี่ยวกับระบบต่าง ๆ นั้นในลักษณะของการทำหน้าที่ที่แท้จริง เทรททิวี่ (Trethewey, 1976, p. 23) กล่าวว่า การตั้งเป้าหมายการศึกษาเปรียบเทียบมี 3 วิธี คือ วิธีแรก ได้แก่ การย้อนกลับไป ในประวัติความเป็นมาของสาขาวิชาและการค้นหาสิ่งทีบุคคลสำคัญในสาขาวิชาในอดีตที่ผ่านมา กล่าวว่าเป็นเป้าหมายของสาขาวิชา วิธีที่สอง ตั้งคำถามว่าเป้าหมายสำหรับใคร จากวิธีนี้แสดงให้เห็นว่าการให้ความหมายหรือกำหนดเป้าหมายย่อมต้องต่างกันไป สำหรับกลุ่มที่ต่างกัน เช่นนักเรียนในต่างระดับชั้นเรียนครูอาจารย์ นักวิจัยและนักบริหาร การศึกษาหรือผู้กำหนดนโยบายทางการศึกษา เป็นต้น วิธีที่สาม การศึกษาวิเคราะห์ บทความใหม่ ๆ ล่าสุด โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับระเบียบแบบแผน เพื่อที่จะพบข้อเสนอแนะที่ปรากฏบางประการเกี่ยวกับวิธีการศึกษาในบทความเหล่านั้น ซึ่งเป็นแนวทางวิเคราะห์ ข้อเสนอแนะเฉพาะสำหรับการกำหนดเป้าหมายของการศึกษาเปรียบเทียบ

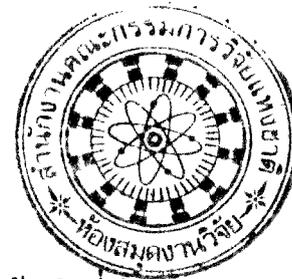
สรุปได้ว่า การศึกษาเปรียบเทียบ เป็นการศึกษาวิเคราะห์ระบบการศึกษาในประเทศต่าง ๆ เพื่อให้เกิดแรงผลักดันต่อการพัฒนาและผลิตผลของระบบการศึกษาที่ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้ต้องมีการกำหนดเป้าหมายการศึกษาเปรียบเทียบอย่างชัดเจน

ความสำคัญและประโยชน์ของการศึกษาเปรียบเทียบ

1. เหตุผลสนับสนุนที่เด่นชัดที่สุด สำหรับการศึกษาคือ การก่อให้เกิดสติปัญญาความรู้ มนุษย์เรียนรู้ระบบการศึกษาต่าง ๆ เพียงเพราะว่าต้องการจะรู้ที่เป็นเช่นนี้ขึ้นอยู่กัว่าระบบการศึกษาต่าง ๆ ของโลกนี้จะยังคงมีอยู่ต่อไปหรือไม่ และขึ้นกับความอยากเห็นและความปรารถนาที่จะได้ความรู้ (Bereday, 1964, p. 5)

2. การเปรียบเทียบนี้นำไปใช้อ้างเพื่อเป็นเหตุผลสนับสนุนการเปลี่ยนแปลง การแก้ปัญหาท้องถิ่นต่าง ๆ อันเป็นผลมาจากการศึกษาประสบการณ์ของประเทศอื่น (Trethewey, 1976, p. 24)

3. การศึกษาในฐานะเป็นเครื่องมือของทรัพยากรมนุษย์และในฐานะเป็นเครื่องมือสำหรับการสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ดังนั้น ความต้องการที่จะสืบสาวถึงรากฐานระบบการศึกษาจึงมีความหลากหลาย (Husen, 1967, p. 19)

สรุปได้ว่า การศึกษาเปรียบเทียบนั้นเป็นพื้นฐานในการนำไปอ้างอิงที่เกิดจากสติปัญญาความรู้ ประสบการณ์ การเปลี่ยนแปลงของสังคมของประเทศ เพื่อเป็นเครื่องมือสำหรับสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจ

ประโยชน์ของการศึกษาเปรียบเทียบ

การศึกษาเปรียบเทียบนั้นนอกจากการได้รับความรู้และความเข้าใจสังคมอื่นและระบบการศึกษาของสังคมนั้นอย่างถูกต้อง ยังส่งเสริมสนับสนุนให้บรรลุจุดหมาย 4 ประการ (Trethewey, 1976, pp. 24-25) ดังนี้

1. เกิดความเข้าใจการศึกษาในประเทศของตนดีขึ้น
2. เกิดพัฒนาการ การปรับปรุงหรือการปฏิรูปทางการศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศ
3. เกิดพัฒนาการของความรู้ ทฤษฎีและหลักการเกี่ยวกับการศึกษาโดยทั่วไป และเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษา กับสังคม
4. เกิดความเข้าใจอันดีและการให้ความร่วมมือระหว่างประเทศ ตลอดจนการแก้ไขปัญหาทางการศึกษาและปัญหาอื่น ๆ ในระดับระหว่างประเทศ

แคนเดล (Kandel, 1955, p. xx) กล่าวว่า การวิเคราะห์ระบบการศึกษาของประเทศอื่นนั้น คือ วิธีการวิเคราะห์และทำทนายปรัชญาของตนเอง ดังนั้นจึงเป็นการวิเคราะห์ภูมิหลังและพื้นฐานต่าง ๆ ที่รองรับระบบการศึกษาของประเทศให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ธัท และ อัดัมส์ (Thut and Adams, 1964, p. 5) กล่าวว่า การวิเคราะห์เปรียบเทียบการศึกษาซึ่งมีวิธีดำเนินการอย่างถูกต้องจะสามารถช่วยส่งเสริมให้ทำหน้าที่ได้อย่างฉลาดยิ่งขึ้นภายในขอบเขตของความรับผิดชอบของตนเอง

เบเรเดย์ (Bereday, 1964, p. 6) กล่าวว่า การรู้จักตนเอง ซึ่งเกิดขึ้นจากการรู้จักผู้อื่นเป็นบทเรียนที่ดีที่สุดที่การศึกษาเปรียบเทียบสามารถให้ได้ ในการจัดรวบรวมวิธีการ ต่าง ๆ ทางการศึกษาของแต่ละประเทศ ในการจัดหมวดหมู่ของสิ่งที่รวบรวมไว้นี้ แต่ละประเทศจะเป็นตัวแปรหนึ่งแห่งประมวลประสบการณ์ของมนุษย์ซึ่งมีความหลากหลาย การเริ่มงานรวบรวมนี้ทำให้พบความเหมือนและความแตกต่างที่มีอยู่ในโลก

อันจะเป็นสิ่งที่ควรแก่การเรียนรู้ และมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อแต่ละประเทศ (Bereday, 1964, p. 5)

คิง (King, 1967, p. 42) กล่าวว่า ขั้นสุดท้ายของการใช้วิธีการศึกษาเชิงเปรียบเทียบคือ ความตั้งใจให้เกิดการปฏิรูป การปฏิรูปนี้ไม่จำเป็นจะต้องเป็นการปฏิรูปในความหมายที่ว่า จะปฏิรูปบุคคลอื่น แต่ที่จริงแล้วเป็นการปฏิรูปในความหมายของการท้าทายแนวคิดของตนเองและสิ่งที่ยึดถือทั้งในทางสังคมและทางวิชาชีพ

สรุปได้ว่า ประโยชน์ของการศึกษาเปรียบเทียบทำให้รู้จุดยืนของตนเอง เกิดการพัฒนาการความรู้สามารถจัดหมวดหมู่ของสิ่งที่รวบรวมได้อย่างชัดเจน และสามารถวิเคราะห์พื้นฐานที่เกิดจากความเหมือนและความต่าง ที่อันควรแก่การเรียนรู้

วิธีการศึกษาเปรียบเทียบ

วิธีการวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์

1. วิธีการของไอแซค แคนเดล กล่าวว่า การเปรียบเทียบระบบการศึกษาหลาย ๆ ประเทศนั้นสามารถกระทำได้หลายวิธีขึ้นอยู่กับเป้าหมายของการเปรียบเทียบ วิธีเหล่านี้ได้แก่

1) ใช้วิธีการทางสถิติสำหรับเปรียบเทียบค่าใช้จ่าย อัตราการลงทะเบียน หรืออัตราการตกชั้นของเด็กที่อยู่ในระบบการศึกษา

2) เปรียบเทียบเครื่องชี้ภาวะที่แสดงถึงประโยชน์ของการศึกษาต่อประเทศ สถิติการอ่านออกเขียนได้ คุณค่าและการพาณิชย์ อัตราอาชญากรรมและความยากจน

3) เปรียบเทียบคุณภาพของการศึกษาในประเทศต่าง ๆ การศึกษาค้นคว้าทางการศึกษาเปรียบเทียบควรมีลักษณะเชื่อมโยงและสามารถประยุกต์ใช้แนวความคิดทางการศึกษาจากประเทศหนึ่งมายังอีกประเทศหนึ่ง แทนการบรรยายเพียงอย่างเดียว โดยเป็นการวิเคราะห์ การให้เหตุผลภายในบริบททางการเมือง สังคมและวัฒนธรรม ควรที่จะพยายามชี้แนะโน้มและหลักการสำหรับการประยุกต์ใช้ โดยทั่วไป ขั้นตอนการเปรียบเทียบอาจเริ่มด้วย การบรรยาย ตามด้วยการอธิบายให้เหตุผล ต่อไปถึงการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ และท้ายสุดคือ การจำแนกรูปแบบแนวโน้มหรือ หลักการของการศึกษา (Trethewey, 1976, p. 50)

วิธีการศึกษาเปรียบเทียบของแคนเดล 'ไค้แก่' (Kandel, 1955, pp. xix-xxiv)

1) บรรยาย ถึงคำตอบที่มีอยู่แล้วในทฤษฎีและแนวปฏิบัติสำหรับปัญหาประการหนึ่งหรือหลายประการ อันเป็นปัญหาร่วมกันของทุกประเทศ

2) อธิบายหรือตีความ โดยการวิเคราะห์สาเหตุซึ่งทำให้เกิดปัญหา เพื่อที่จะเกิดความเข้าใจ ความชื่นชม และสามารถประเมินความหมายที่แท้จริงของระบบการศึกษาแห่งชาติสิ่งสำคัญ คือ การรู้ประวัติศาสตร์และประเพณี แรงผลักดัน เจตคติที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทางสังคม สถานการณ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจซึ่งมีอิทธิพลต่อพัฒนาการของระบบการศึกษานั้น

ดังนั้น การศึกษาเปรียบเทียบจึงเริ่มด้วย การทำความเข้าใจกับความเชื่อและแรงผลักดันทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ อันเป็นมูลฐานสำหรับระบบการศึกษา และตั้งอยู่บนการวิเคราะห์อุดมคติทางสังคมและการเมือง ซึ่งโรงเรียนสะท้อนออกมาให้เห็น ดังนั้น ในขั้นนี้การศึกษาเปรียบเทียบ จึงใช้วิธีการของนักประวัติศาสตร์เป็นหลัก สำหรับการอธิบายถึงเหตุผลที่การจัดการและแนวทางปฏิบัติเฉพาะอย่างทางการศึกษาพัฒนาขึ้นมาในแต่ละประเทศที่เลือกศึกษา

3) วิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกัน โดยการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างระบบต่าง ๆ และเหตุผลที่เป็นเช่นนั้น

4) กำหนดหลักการหรือแนวโน้มเฉพาะอย่าง และสร้างปรัชญาทางการศึกษามบนพื้นฐานของแนวปฏิบัติที่ได้ศึกษา

2. วิธีการของ นิโคลัส ฮันส์

ฮันส์ (Hans, 1964, pp. 7 – 8) ได้นำเสนอวิธีการศึกษาเปรียบเทียบดังนี้

1) การศึกษาค้นคว้าระบบการศึกษาของประเทศแต่ละระบบต่าง จากกันซึ่งพิจารณาถึงสภาพทางประวัติศาสตร์และคำนึงถึงพัฒนาการของลักษณะประจำชาติและวัฒนธรรมอย่างใกล้ชิด

2) การรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับระบบการศึกษาที่มีอยู่ขณะนั้น ข้อมูลเหล่านี้อาจรวมถึงสถิติทางการบริหารและการจัดการศึกษา ตลอดจนการทดสอบระดับสติปัญญาและผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา โดยการเจริญเติบโตของประเทศและลักษณะประจำชาติ ได้รับอิทธิพลจากกลุ่ม ปัจจัย 3 ด้าน คือ

1) ปัจจัยจากธรรมชาติ ได้แก่ เชื้อชาติ ภาษาประจำชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น เศรษฐกิจ และภูมิศาสตร์ เป็นต้น

2) ปัจจัยทางด้านศาสนา ได้แก่ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม ศาสนาฮินดู ศาสนาพุทธ ลัทธิขงจื้อ และศาสนาชินโต เป็นต้น

3) ปัจจัยทางอาณาจักร ได้แก่ ลัทธิมนุษยนิยม ลัทธิสังคมนิยม และลัทธิชาตินิยม เป็นต้น

3 วิธีการเชิงสหวิทยาการ

เบเรเดย์ (Bereday, 1964, p. 20) ได้เสนอการศึกษาเชิงเปรียบเทียบว่ามี 4 ขั้นตอน เริ่มด้วยการพรรณนาและการอธิบายตลอดจนการเทียบเคียง และประการสุดท้าย คือ การเปรียบเทียบ

1) การบรรยายระบบการศึกษาและแนวการปฏิบัติทางการศึกษาในท้องถิ่นที่เลือกมาทำการศึกษา อาจทำได้จากการอ่านค้นคว้าอย่างกว้างขวางผนวกกับการจัด โปรแกรมเยี่ยมชมโรงเรียน โดยให้มีการใช้แหล่งอ้างอิงที่มีประโยชน์และความจำเป็นที่จะต้องมีการเก็บ การรวบรวมข้อมูลอย่างมีระบบ แต่จุดสำคัญของขั้นตอนนี้คือการรวบรวม ข้อมูลที่เชื่อถือได้

2) การนำเอาข้อมูลทางวิชาการเกี่ยวกับ โรงเรียนที่รวบรวมมาทำการทดสอบ ความสอดคล้องกับสังคม หมายความว่าให้มีการตรวจสอบข้อมูลในเชิงบริบทของสังคม ที่กว้างขวางขึ้น โดยการประยุกต์ใช้วิทยาการทางสังคมศาสตร์และแขนงวิชาอื่นที่เกี่ยวข้องกัน เป้าหมายในขั้นนี้คือการอธิบายหรือการตีความปรากฏการณ์ที่ได้บรรยายไว้ให้สมบูรณ์ที่สุดเท่าที่จะทำได้

3) เมื่อเริ่มเข้าสู่ขั้นตอนแห่งการเทียบเคียง จึงใช้สิ่งที่มีอยู่ในแขนงวิชาอื่น อย่างมีระบบ เช่น ประชากรศาสตร์อาจให้ข้อมูลเกี่ยวกับส่วนประกอบและแนวโน้มของ ประชาชนในเขตเมืองจาก โบราณคดีอาจเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของเฉพาะกลุ่มและ เรื่องปัญหาของการถ่ายทอดวัฒนธรรม รัฐศาสตร์ให้ข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาล การวิเคราะห์ในแนววิชาประวัติศาสตร์ทำให้รู้ถึงพัฒนาการของประเทศ หรือพัฒนาการของเจตคติที่มีต่อผู้เข้ามาใหม่ สังคมวิทยาให้ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะต่าง ๆ ทางสังคมของ

กลุ่ม และความสัมพันธ์ของสิ่งนี้กับระบบการศึกษาและสังคมที่กำลังดำเนินอยู่ เศรษฐศาสตร์ ศาสนศาสตร์และวิชาอื่น ๆ ต่างมีประโยชน์ในวิถีทางของแต่ละวิชา วิธีการซึ่งเบเรเคย์เรียกว่า กิ่งก้าน (rosette) แห่งวิทยาการ เป็นวิธีที่นักการศึกษา เปรียบเทียบควรมีความรู้ที่ใช้การ ได้อย่างน้อยหนึ่งวิชา และอาจเป็นสองหรือสามแขนง วิชา นอกเหนือจากการศึกษา

4) การเปรียบเทียบในเชิงอุทาหรณ์ หมายถึง การยกตัวอย่างแนวการปฏิบัติทางการศึกษาในประเทศต่าง ๆ มาแสดงให้เห็นประเด็นของการเปรียบเทียบซึ่งได้มาจากการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น วิธีการนี้ไม่อาจทำให้ได้มาซึ่งข้อสรุป ทัวไป และควรตระหนักถึงประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. คัดเลือกหัวเรื่อง ประเด็นหรือปัญหา
2. รวบรวมและสอบทานข้อมูลทางการศึกษาในประเทศต่าง ๆ ที่เลือกสรรมาในส่วนที่สัมพันธ์กับหัวเรื่อง
3. ตีความข้อมูล ประยุกต์ใช้สิ่งที่ได้มาในส่วนที่ช่วยทำให้เกิดความเข้าใจเรื่องนั้น ๆ ในบริบททางสังคม
4. เทียบเคียงข้อมูลที่ตีความแล้วเพื่อที่จะชี้ให้เห็นพื้นฐานที่อาจเป็นไปได้สำหรับการเปรียบเทียบ
5. สร้างข้อสมมติฐาน
6. พิสูจน์ข้อสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบข้อมูลที่ตีความแล้ว
7. สรุปใจความ

ทิทมัส (Titmus, 2004, Online) กล่าวว่าขั้นตอนของเบเรเคย์ เรียบง่ายไป ดังนั้นจึงปรับเปลี่ยนขั้นตอนการศึกษาเปรียบเทียบของเบเรเคย์ มาเป็น 5 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 การตั้งเป้าหมายทั่วไป

ขั้นที่ 2 การตั้งวัตถุประสงค์เฉพาะ

ขั้นที่ 3 การจัดเก็บข้อมูล

ขั้นที่ 4 การบรรยายและการตีความของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นภายใต้กรณีศึกษา หมายถึง การเทียบเคียงสิ่งที่บรรยายและตีความได้

ขั้นที่ 5 การแยกแยะสิ่งที่แตกต่างและสิ่งที่เหมือน หมายถึง การแปลความหมายของสิ่งที่แตกต่างและสิ่งที่เหมือน

4. วิธีการเชิงปัญหา (Problem Approach) คือ วิธีทางเชิงวิทยาศาสตร์เพื่อการปฏิรูปการศึกษาโฮล์มส์ได้ศึกษาการวิเคราะห์ความคิดแบบไตร่ตรอง (Reflective Thinking) ของ จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) เพื่อสร้างวิธีการเชิงแก้ปัญหา โดยมีขั้นตอนดังนี้

- 1) ข้อสับสนหรือปัญหา
- 2) ข้อสมมติฐานหรือการกำหนดทางแก้ไข
- 3) การใช้เหตุผลหรือการวิเคราะห์ปัญหา
- 4) การวิเคราะห์และการชี้เฉพาะบริบท
- 5) การอนุมานลำดับขั้นตอนเชิงตรรกวิทยา
- 6) การลงมือพิสูจน์ข้อเท็จจริง

เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่สับสนน่าสงสัยการคิดหาทางแก้ที่อาจเป็นไปได้ การไตร่ตรองทบทวนต่อไปเป็นกระบวนการใช้เหตุผลที่อาจนำไปสู่การแก้ปัญหานั้น ๆ ขั้นตอนนี้จึงต้องอาศัยข้อมูลเฉพาะอย่างซึ่งสอดคล้องกับปัญหาที่ได้มา คือทางแก้ไขแบบใหม่ที่ดีขึ้น ซึ่งจะนำไปตั้งเป็นสมมติฐานสำหรับการพิสูจน์แต่ละข้อ การพิสูจน์นี้จะต้องอาศัยการอนุมานเชิงตรรกวิทยาจากข้อสมมติฐานต่าง ๆ ภายในบริบทของปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ต่อจากนั้นจึงเปรียบเทียบเหตุการณ์ที่คาดการณ์ไว้กับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง อันเป็นผลจากการกระทำที่เลือกสรรไว้บางประการ หากเหตุการณ์ที่คาดไว้กับที่เกิดขึ้นจริงตรงกันจึงนับเป็นการพิสูจน์ข้อสมมติฐานนั้น เป็น การอธิบายเหตุการณ์ และนับเป็นทางแก้ไขที่ใช้ได้ผลกับสภาพการณ์อันสับสนนั้น

นอกจากนี้ยังเป็นจุดเริ่มของการกระทำต่อ ๆ ไป หากเหตุการณ์ทั้งสองประเภทคือ ที่คาดการณ์ไว้กับที่เกิดขึ้นจริงไม่ตรงกันการปฏิเสธข้อสมมติฐานนั้นทำได้ แต่ควรจะไปเริ่มวิเคราะห์ตามลำดับขั้นตอนของการคิดคำนึงแบบไตร่ตรองทุกขั้น

(Holmes, 1965, pp. 33) วิธีการดังกล่าว คือ

- 1) ปัญหา (หรือสภาพการณ์อันสับสน)
- 2) ทางแก้ไขต่าง ๆ ที่อาจเป็นไปได้

3) การไต่ร่องปัญหา (การวิเคราะห์ซึ่งจะนำไปสู่การตั้งกฎเกณฑ์ที่ชัดเจนขึ้น

4) การวิเคราะห์บริบทต่าง ๆ ของปัญหาซึ่งต้องนำเอาข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมารวบรวมพิจารณาทั้งหมด

5) แนวทางการแก้ไขหรือแนวทางการแก้ไขที่ได้ทบทวนคิดแล้ว แสดงออกในรูปของข้อสมมติฐาน (หรือทางเลือกนโยบาย)

6) การพิสูจน์ข้อสมมติฐาน โดยวิธีการอนุมานเชิงตรรกวิทยาภายในบริบทของปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

7) การสรุปข้อมูล

8) การวิเคราะห์ทบทวนกระบวนการ

จากการนิยามของแต่ละท่านนั้นชี้ให้เห็นว่า สำหรับวิธีการศึกษาเปรียบเทียบ ควรนำเสนอโดยเชื่อมโยงและประยุกต์ใช้แนวความคิดทางการศึกษาจากประเทศหนึ่ง มายังอีกประเทศหนึ่ง ทำการเปรียบเทียบจากการนำความคุ้นเคยกับความเชื่อถือและแรงผลักดันทางวัฒนธรรม อุดมคติทางสังคมและการเมือง ศาสนาอาณาจักรมาร้อยเรียง นำส่วนที่สัมพันธ์กับประเด็นมาตีความภายใน กรณีที่ศึกษาเทียบเคียงข้อมูลสร้างสมมติฐาน พิสูจน์สมมติฐาน อันเป็นการอธิบายเหตุการณ์เพื่อให้เกิดความเข้าใจ นับเป็นทางแก้ไขที่ใช้ได้ผลดีกับสภาพการณ์ที่สับสน

แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาเปรียบเทียบแบบสหวิทยาการ

ผู้นำของแนวทางการศึกษาเปรียบเทียบและการศึกษาระหว่างประเทศในลักษณะสหวิทยาการ ได้แก่ George Z. F. Bereday ผู้ซึ่งเห็นว่าการศึกษาเปรียบเทียบและการศึกษาระหว่างประเทศเป็นวิชาที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับวิชาการหลาย ๆ ด้าน ดังนั้นระเบียบวิธีการศึกษาจึงไม่อาจอาศัยแนวทาง หรือหลักวิชาการทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์มาผสมผสานกันแล้วนำมาประยุกต์ใช้กับการศึกษาในภูมิภาคต่าง ๆ แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าการศึกษาเปรียบเทียบและการศึกษาระหว่างประเทศไม่มีวิธีการเป็นของตนเอง แต่อย่างไรก็ตามวิธีการศึกษาเปรียบเทียบและการศึกษาระหว่างประเทศ

จะเป็นวิธีการศึกษาแบบสหวิทยาการ (Cross-Disciplinary Approach) เป็นแนวทางที่จะศึกษาให้เข้าใจเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยการ “หยิบยืม” วิธีการหรือทฤษฎีของแขนงวิชา ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นเป็นหลักในการอธิบาย หรือวิเคราะห์ เพื่อให้เข้าใจเรื่องหรือประเด็นที่ทำการวิจัยได้ดีขึ้น (ธงชัย สมบูรณ์, 2544, หน้า 37-38)

Bereday แบ่งการศึกษาเปรียบเทียบและการศึกษาระหว่างประเทศออกเป็น การศึกษาเฉพาะท้องถิ่น (Area Study) ซึ่งให้ความสนใจที่จะวิเคราะห์ระบบการศึกษาของประเทศหนึ่ง ๆ หรือภูมิภาคหนึ่ง ๆ แล้วรายงานข้อมูลการศึกษาเป็นรายประเทศหรือภูมิภาค ส่วนการศึกษาอีกประเด็นหนึ่ง คือ การศึกษาเชิงเปรียบเทียบ (Comparative Studies) ซึ่งให้ความสนใจการศึกษาของประเทศหรือภูมิภาคหลายแห่งในขณะเดียวกัน Bereday ได้แบ่งขั้นตอนของการศึกษาเปรียบเทียบ 4 ขั้นตอน คือ

1. การบรรยายหรือพรรณนา (Description)

การบรรยายเป็นการรวบรวมข้อมูลทางการศึกษาเท่านั้น (Collection of Purely Pedagogical Data) โดยการบรรยายถึงความเป็นมาทางการศึกษาในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะทำการวิเคราะห์ เช่น ระบบโรงเรียน จุดมุ่งหมายการศึกษา

2. การอธิบายหรือตีความ (Interpretation)

การอธิบายเป็นการนำข้อมูลทางการศึกษาตามที่ได้บรรยายไว้ขั้นตอนที่ 1 มาตีความหรืออธิบายต่อโดยอาศัยฐานข้อมูลจากสาขาวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่ง Bereday เรียกว่า Rosette of Discipline (เครื่องประดับแห่งวิทยาการความรู้)

3. การเทียบเคียง (Juxtaposition)

การเทียบเคียงเป็นการนำข้อมูลทางการศึกษาของประเทศต่าง ๆ มาจับคู่เทียบเคียงเพื่อแสดงความเหมือนและความแตกต่าง โดยการกำหนดเกณฑ์ของการเปรียบเทียบ (Criteria of Comparability) ซึ่งเริ่มจากการจัดข้อมูลให้เป็นระบบ จัดหมวดหมู่ข้อมูลที่คล้ายคลึงกัน หรือข้อมูลที่พอจะเปรียบเทียบกันไว้ในหมวดเดียวกัน เพื่อที่จะได้วิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละหมวดหมู่ของประเทศต่าง ๆ ไปพร้อม ๆ กัน ผลจากการเทียบเคียงข้อมูลนี้จะช่วยให้สามารถตั้งสมมติฐาน (Hypothesis) ซึ่งในทางการศึกษาเปรียบเทียบ “สมมติฐาน” เกิดจากการจัดระบบความคิด (Conceptualization) จากข้อมูลต่าง ๆ และสมมติฐานเหล่านี้จะถูกนำไปพิสูจน์ในขั้นตอนที่ 4

4. การเปรียบเทียบ (Comparison)

การเปรียบเทียบเป็นการนำเอาข้อมูลทางการศึกษาของประเทศต่าง ๆ ที่มุ่งศึกษามาพิจารณาวิเคราะห์เป็นคราวเดียวกัน (Simultaneous Comparison) เพื่อพิสูจน์สมมติฐานจากขั้นที่ 3 ดังนั้น การเปรียบเทียบจึงไม่ใช้การนำข้อมูลหรือเรื่องราวทางการศึกษามาเขียนเรียงกันเท่านั้น แต่เป็นการจับแก่นสารหรือสาระสำคัญของการศึกษาแต่ละระบบมาชี้ให้เห็นในเชิงเปรียบเทียบกันหลายประเทศตามประเด็นต่าง ๆ ที่กำหนดไว้เป็นเกณฑ์

นอกจากนี้ Bereday ยังได้เสนอแนวทางวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเปรียบเทียบไว้ 2 แนววิธี (Approaches) คือ

(1) การศึกษาวิเคราะห์แบบมุ่งปัญหา (Problem Approach) เป็นการศึกษาวิเคราะห์โดยหยิบยกปัญหาหนึ่งทางการศึกษาของประเทศต่าง ๆ มาศึกษาและวิเคราะห์ตามหลักการศึกษายเปรียบเทียบ วิธีนี้จะเริ่มจากการเลือกปัญหา หรือหัวข้อ (Topic) หรือเรื่อง (Theme) หรือประเด็น (Issue) หนึ่ง ๆ ทางการศึกษาของหลาย ๆ ประเทศ แล้วทำการวิเคราะห์ตัวแปรต่าง ๆ ตามที่มีอยู่ในระบบการศึกษาของประเทศนั้น ๆ อันจะเป็นแนวทางนำไปสู่การสรุปผล Bereday ได้ให้ข้อเสนอว่า ควรเลือกปัญหาที่กำลังมีอยู่ในขณะนั้น และเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องหรือคล้ายคลึงกับปัญหาทางการศึกษาที่เป็นอยู่ในประเทศของตนและหากได้ทำการวิเคราะห์ปัญหาหลาย ๆ ด้านในระบบการศึกษาหนึ่ง ๆ แล้วนำผลสรุปรวมกัน ก็อาจจะเป็นการนำไปสู่วิธีการศึกษาแบบครอบคลุม ซึ่งจะกล่าวต่อไป

(2) การศึกษาวิเคราะห์แบบครอบคลุม (Total Analysis Approach) เป็นการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาหลาย ๆ ด้านพร้อมกัน เพื่อจะได้เห็นลักษณะรวมของการศึกษาของประเทศต่าง ๆ ที่นำมาเปรียบเทียบ และได้ข้อสรุปเกี่ยวกับผลกระทบโดยรวม (Overall Impact) ของการศึกษาต่อสังคมในประเทศต่าง ๆ อีกนัยหนึ่ง ระบบการศึกษาแบบครอบคลุมเป็นการศึกษาปัจจัยและแรงผลักดัน (Forces) ต่าง ๆ อันเป็นพื้นฐานของการศึกษา และระบบอื่น ๆ ในสังคมอันจะทำให้เกิดความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีความสลับซับซ้อนในระบบการศึกษากับสังคมนั้นและข้อมูลที่เป็นผลต่อการวิเคราะห์นี้ ในขั้นสุดท้ายจะเป็นการกำหนดกฎ หรือ

ทฤษฎี (Theory) ซึ่งเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษา กับ สังคมดังกล่าว (ทศนา แคมมณี และ สร้อยสน สกลรักษ์, 2540, หน้า 143 – 156)

สรุปได้ว่าการศึกษาเปรียบเทียบเป็นแนวทางที่จะศึกษาให้เข้าใจเรื่องใดเรื่อง หนึ่ง โดยนำวิธีการหรือทฤษฎีของแขนงวิชาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นเป็นหลักในการ อธิบาย หรือวิเคราะห์ เพื่อให้เข้าใจเรื่องหรือประเด็นที่ทำการวิจัยได้ดีขึ้น อาจกล่าวได้ว่า การศึกษาเปรียบเทียบไม่ใช่การนำข้อมูลหรือเรื่องราวทางการศึกษามาเขียนเรียงกัน เท่านั้น แต่เป็นการจับแก่นสารหรือสาระสำคัญของการศึกษาแต่ละระบบมาชี้ให้เห็นใน เชิงเปรียบเทียบกันหลายประเทศตามประเด็นต่าง ๆ ที่กำหนดไว้เป็นเกณฑ์

ปัจจัยของการศึกษาเปรียบเทียบ

มีปัจจัยหลายประการที่มีอิทธิพลต่อระบบวิธีการพัฒนาการศึกษาของประเทศ ต่าง ๆ ปัจจัยเหล่านี้คือ ปัจจัยด้านภูมิศาสตร์ ด้านเศรษฐกิจ ด้านเชื้อชาติ ด้านปรัชญา ด้านภาษา ด้านศีลธรรม ด้านศาสนา และรวมทั้งด้านวิทยาศาสตร์ด้วย ปัจจัยเหล่านี้เริ่มมี อิทธิพลต่อการศึกษาในระยะเริ่มต้นประวัติศาสตร์ยุคปัจจุบัน

ปัจจัยด้านภูมิศาสตร์

สถานภาพด้านภูมิศาสตร์ของประเทศหนึ่ง ๆ หมายถึง วัฒนธรรม อารยะธรรม และการศึกษาของประเทศนั้น ๆ ร่วมอยู่ด้วย และประเทศต่าง ๆ ในโลกนี้มีสถานภาพ ทางภูมิศาสตร์แตกต่างกัน ดังนั้นการดำรงชีวิต อารยะธรรม วัฒนธรรม สถาบันสังคม และระบบการศึกษาย่อมแตกต่างกัน ภูมิอากาศของประเทศหนาวย่อมแตกต่างจาก ประเทศที่มีภูมิอากาศร้อน ดังนั้นการดำรงชีวิต และสภาวะสังคมของประเทศที่มี ภูมิอากาศแตกต่างกันย่อมไม่เหมือนกัน ระบบสังคมจึงมีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษา ประเทศเกษตรกรรมจะเน้นการศึกษาด้านเกษตรกรรมในระบบ

1. ภูมิศาสตร์ของประเทศไทยมีดังนี้

1) สถานที่ตั้ง ประเทศไทยตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ใน คาบสมุทอินโดจีน มีลักษณะยาวมากกว่ากว้างคล้ายขวานโบราณ มีอาณาเขตทางทิศ ตะวันออกติดลาวและกัมพูชา ทิศตะวันตกติดทะเลอันดามันและพม่า ทิศเหนือติดพม่า

และลาว ทิศใต้ติดอ่าวไทยและมาเลเซีย มีพื้นที่ 513,115 ตารางกิโลเมตร มีที่ราบลุ่มแม่น้ำตอนกลางของประเทศ ด้านตะวันตกติดทะเลอันดามัน ทางเหนือและทางตะวันตกเป็นทิวเขา ทางตะวันออกเฉียงเหนือเป็นที่ราบสูง ด้านตะวันออกติดอ่าวไทย

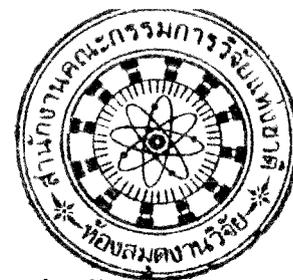
2) ลักษณะภูมิอากาศ โดยทั่วไปประเทศไทยมีลักษณะอากาศร้อนชื้น ประเทศไทยมี 3 ฤดู ได้แก่ ฤดูร้อน อากาศร้อนที่สุดในเดือนเมษายน-พฤษภาคม ฤดูฝน จะมีฝนตกและเมฆมากจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ในช่วงกลางเดือนพฤษภาคม-เดือนตุลาคม และฤดูหนาว ในเดือนพฤศจิกายนถึงกลางเดือนมีนาคม อากาศแห้ง และหนาวเย็นได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ยกเว้นภาคใต้ที่มีอากาศร้อนชื้นตลอดทั้งปี

3) ทรัพยากรธรรมชาติ ประเทศไทยมีความอุดมสมบูรณ์ สามารถทำการเพาะปลูก ได้ตลอดปีในแถบทุกภาค นอกจากนั้นยังมีป่าไม้และแร่ธาตุต่าง ๆ เช่น ทังสแตน ตะกั่วเป็นต้น (วิกิพีเดีย, 2550ก, ออนไลน์) ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีทรัพยากรที่สำคัญ ก่อให้เกิดอำนาจและความมั่งคั่ง ความอุดมสมบูรณ์ของดินแดน ทำให้คนไทยตั้งหลักแหล่งและอาณาจักร มีที่ดิน

รกร้างว่างเปล่ามากมาย มีภัยธรรมชาติน้อยจนไม่จำเป็นต้องกระตือรือร้นเพื่อเตรียมการป้องกันความอดอยากหรือภัยอันตราย คนไทยมีความผูกพันกับแนวคิดประเพณีที่เกี่ยวกับการทำนา ไม่ค่อยยอมรับการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ สมัยครใจที่จะทำตามความเคยชินมากกว่าการเปลี่ยนแปลง คนไทยส่วนใหญ่เป็นชาวนาและเป็นพวกอนุรักษ์นิยม เชื่อในการอบรมสั่งสอนหรือการให้การศึกษาที่จะเป็นไปตามประเพณีนิยมที่ให้ ความสำคัญทางด้านจิตใจมากกว่าอย่างอื่น (วุฒิชัย มูลศิลป์, 2541, หน้า 32-33)

2. ภูมิศาสตร์ของประเทศญี่ปุ่น

1) สถานที่ตั้ง ประเทศญี่ปุ่นตั้งอยู่ด้านฝั่งตะวันออกของทวีปเอเชียหรือทางตอนเหนือของมหาสมุทรแปซิฟิก หมู่เกาะญี่ปุ่นทอดตัวเป็นรูปโค้งเหมือนพระจันทร์เสี้ยว ตั้งอยู่ที่ละติจูด 45 องศา 33 ลิปดาเหนือ ถึงละติจูด 20 องศา 25 ลิปดาเหนือ โดยมีความยาวทั้งสิ้น 3,800 กม. โดยมีพื้นที่ 377,835 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วยผืนดิน 374,744 ตารางกิโลเมตร และผืนน้ำ 3,091 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ชายฝั่งทะเล 29,751 กิโลเมตร เป็นประเทศหมู่เกาะ ประกอบด้วย

2) ลักษณะภูมิอากาศ ประเทศญี่ปุ่นมี 4 ฤดูหลัก ที่มีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน คือ ฤดูใบไม้ผลิ ในช่วงเดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคม มีลักษณะอากาศอบอุ่น ฤดูร้อนในช่วงเดือนมิถุนายนถึงเดือนสิงหาคม มีลักษณะอากาศร้อนชื้น โดยมีช่วงฤดูฝนสั้น ๆ ประมาณ 1 เดือนในช่วงต้นฤดู ฤดูใบไม้ร่วง ในช่วงกันยายนถึงเดือนพฤศจิกายน มีลักษณะอากาศอบอุ่น โดยมีพายุไต้ฝุ่นมากในช่วงเดือนกันยายน และฤดูหนาวในช่วงเดือนธันวาคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ มีลักษณะอากาศหนาว มีหิมะตกมากทางภาคเหนือของประเทศและฝั่งทะเลญี่ปุ่น ส่วนทางใต้และฝั่งมหาสมุทรแปซิฟิก อากาศจะอบอุ่นกว่า (jEducation, 2005, Online)

3) ทรัพยากรธรรมชาติ ประเทศญี่ปุ่นสร้างพลังงานบางส่วนโดยใช้น้ำ พลังงานแสงอาทิตย์ และพลังงานนิวเคลียร์ อย่างไรก็ตาม ญี่ปุ่นยังต้องนำเข้าทรัพยากรต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องนำเข้าน้ำมันเกือบทั้งหมด ประเทศญี่ปุ่นผลิตสินค้าเพื่อส่งออกจะได้นำเงินมาจ่ายค่าทรัพยากร ทรัพยากรธรรมชาติส่วนใหญ่มีจำนวนน้อย แต่ที่มีอยู่มาก คือ ซีเมนต์ ที่ใช้วัตถุดิบคือหินภูเขาไฟ แก้ว ทอง เงิน ทองแดง และถ่านหิน (Thai Trade Center, Fukuoka, 2007, Online; กระทรวงต่างประเทศ, 2549, ออนไลน์) ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่ไม่ค่อยมีทรัพยากรธรรมชาติและสภาพภูมิศาสตร์ที่เอื้อต่อความเป็นอยู่มากนัก เนื่องจากภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นภูเขา มีกับธรรมชาติบ่อยครั้ง เช่น ภัยภูเขาไฟ สึนามิ แผ่นดินไหว เป็นต้น

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

ระบบการศึกษาของประเทศย่อมมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับสถานะเศรษฐกิจในประเทศ ดังนั้น เป้าหมายและหลักสูตรของการศึกษาจึงจัดขึ้นตามสถานะของเศรษฐกิจของประเทศประชาชนจะได้รับการปลูกฝังให้มีความเชื่อในระบบเศรษฐกิจของชาติของตน ตัวอย่างเช่น เศรษฐกิจภายใต้ระบบสังคมนิยมของสหภาพโซเวียต เป็นต้น รัฐเป็นเจ้าของทรัพย์สินทั้งหมดของประชาชน ดังนั้นขั้นตอนในการให้การศึกษาเบื้องต้นแก่เด็ก คือ การอบรมสั่งสอนให้เด็กสำนึกตลอดเวลาว่า ทรัพย์สินสมบัติทั้งหมดเป็นของรัฐ และประชาชนทุกคนจะต้องช่วยกันปกป้องทรัพย์สินของรัฐ แต่ในสหรัฐอเมริกา และอินเดีย สภาพการณ์ต่างกัน ในสองประเทศ ดังกล่าวทรัพย์สินของ

แต่ละบุคคลได้รับการยอมรับในการเป็นเจ้าของ ดังนั้นการพัฒนาระบบการศึกษาจึงมุ่งเน้นความสำคัญเรื่องสิทธิของบุคคลแต่ละบุคคล ประเทศทั้งสองนี้จึงมีโรงเรียนประเภทโรงเรียนเอกชน

1. ด้านเศรษฐกิจของประเทศไทยมีดังนี้

ระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยเป็นแบบเปิดและจำเป็นต้องพึ่งพิงประเทศภายนอกโดยภายในประเทศมีการแข่งขันการผลิต มีการขาย และมีการจัดการตามระบบการค้าเสรี รายได้สูงสุดของประเทศมาจากสินค้าทางการเกษตร โดยเศรษฐกิจจะแบ่งเป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ (รัชนิกร เศรษฐโง, 2532, หน้า 28-30) คือในส่วนของชนบทและเมือง เศรษฐกิจในชนบท ประชากรประมาณร้อยละ 80 มีอาชีพอยู่ในเศรษฐกิจระดับแรก อีกร้อยละ 20 อยู่ในระดับ 2 และ 3 การผลิตได้เปลี่ยนจากผลิตเพื่อพอกินพอใช้ไปสู่การผลิตเพื่อการค้าและการขายเกษตรกรรม อุตสาหกรรม การท่องเที่ยว การบริการ และทรัพยากรธรรมชาติถือเป็นเศรษฐกิจหลักที่ทำรายได้ให้กับคนในประเทศโดยภาพรวมทางเศรษฐกิจอ้างอิงเมื่อ พ.ศ. 2546 มี GDP 560.7 พันล้านเหรียญสหรัฐ อัตราการเติบโตของ GDP ร้อยละ 4.5 (ประมาณปี 2548) (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2550, ออนไลน์) ต่งออกมูลค่า 78.1 พันล้านเหรียญสหรัฐ ในขณะที่นำเข้า 74.3 พันล้านเหรียญสหรัฐ ในด้านเกษตรกรรม ข้าวถือเป็นผลผลิตที่สำคัญที่สุด พืชผลทางการเกษตรอื่น ๆ ได้แก่ ยางพารา ผักและผลไม้ต่าง ๆ มีการเพาะเลี้ยงปศุสัตว์ เช่น วัว สุกร เป็ด ไก่ สัตว์น้ำ ทั้งปลาน้ำจืด ปลาน้ำเค็มในกระชัง นากุ้ง เลี้ยงหอย รวมถึงการประมงทางทะเล อุตสาหกรรมที่สำคัญ ได้แก่ อุตสาหกรรมแปรรูปทางการเกษตร สิ่งทอ อิเล็กทรอนิกส์ รถยนต์ส่วนทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ เช่น ดีบุก ก๊าซธรรมชาติ จากข้อมูลปี พ.ศ. 2547 มีการผลิตสิ่งทอมูลค่า 211.4 พันล้านบาท แผงวงจรรวม 196.4 พันล้านบาท อาหารทะเล กระจบ้อง 36.5 พันล้านบาท สับปะรดกระป๋อง 11.1 พันล้านบาท รถยนต์ส่วนบุคคล 2.99 แสนคัน รถบรรทุก กระบะ และอื่น ๆ รวม 6.28 แสนคัน จักรยานยนต์ 2.28 ล้านคัน ดีบุก 694 ตัน ก๊าซธรรมชาติ 789 พันล้านลูกบาศก์ฟุต น้ำมันดิบ 31.1 ล้านบาร์เรล (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2550ก, ออนไลน์) เศรษฐกิจในสังคมเมือง ประชากรประกอบไปด้วยกลุ่มบุคคลที่มีเชื้อชาติ อาชีพ วิถีชีวิตและมีความคิดหลากหลาย อาชีพที่สำคัญคืออาชีพในขั้นที่ 3 ได้แก่ อาชีพที่เกี่ยวข้องกับการบริการ อาชีพพ่อค้า และอาชีพรับราชการ

เป็นต้น กลุ่มบุคคลในสังคมเมืองมีวิถีชีวิตแบบชาวเมืองซึ่งต้องดิ้นรน เพื่อความอยู่รอด กระบวนการทางสังคม เช่น การแข่งขัน การขัดแย้ง การร่วมมือ และความปรองดอง แม้จะยังมีอยู่แต่มีความซับซ้อนแตกต่างไปจากสังคมชนบท จากการศึกษาที่ระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยเปลี่ยนแปลงไปเป็นแบบเปิด ทำให้มีกระบวนการผลักดันให้มีการปรับเปลี่ยนนโยบายทางการศึกษา เพื่อให้ภาคการศึกษาเป็นภาคเศรษฐกิจแบบเปิดมากยิ่งขึ้น เกิดปัญหาความไม่เสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่คนชั้นกลางและคนชั้นสูงในสังคม มากกว่าคนยากจนในชนบท (รังสรรค์ ธาระพรพันธุ์, 2544, หน้า 1-6)

2. ด้านเศรษฐกิจของประเทศญี่ปุ่นมีดังนี้

เศรษฐกิจของประเทศญี่ปุ่นมีขนาดใหญ่เป็นอันดับสองของโลก โดยมูลค่านำเข้าคิดเป็นร้อยละ 5.1 ของมูลค่าการค้ารวมของโลกในปี 2545 และร้อยละ 6.5 ของมูลค่าการส่งออกของโลกสินค้าที่ส่งออก ได้แก่ เครื่องจักรกลและอุปกรณ์ต่าง ๆ รถยนต์ เครื่องใช้ไฟฟ้า เคมีภัณฑ์ผลิตภัณฑ์จากโลหะ เหล็กและเหล็กกล้า สิ่งทอ และเครื่องบริโภค (Thai Trade Center, Fukuoka, 2007, Online; กระทรวงต่างประเทศ, 2549, ออนไลน์) ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) ประมาณ 4,223 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ อัตราการเติบโตของ GDP ร้อยละ 2.7 (ปี 2548) ลักษณะพื้นฐานของโครงสร้างการค้าของญี่ปุ่นซึ่งขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติ คือ ญี่ปุ่นใช้นโยบายแปรรูปและส่งออกผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมหนักและเคมี เครื่องใช้ไฟฟ้าในบ้าน เครื่องมือวิทยาศาสตร์และจักรกล ขณะที่ญี่ปุ่นนำเข้าเพียงอาหาร วัตถุดิบ และเชื้อเพลิง เป็นการยากลำบากที่จะวางสินค้าต่างชาติในประเทศญี่ปุ่น (โมจิซูกิ, โออิชิ, นะกะมุระ และชิมะมุระ, อิโรกิ, 2529, หน้า 68-69) การจัดการศึกษาของประเทศญี่ปุ่นเน้นในเรื่องชาตินิยม จุดมุ่งหมายการศึกษาอยู่ที่การถ่ายทอดความรู้ คุณค่า ค่านิยม และประเพณี บนพื้นฐานอนุรักษนิยม

ปัจจัยด้านการเมืองและการปกครอง

แต่ละประเทศจะมีลักษณะการปกครองแตกต่างกัน ซึ่งเรื่องนี้ก็มีอิทธิพลต่อระบบการศึกษาเช่นกัน ผู้ที่มีอำนาจการปกครองจะเป็นผู้กำหนดทิศทางการศึกษา เช่น

การปกครองระบบประชาธิปไตยนั้นมี 2 รูปแบบ รูปแบบที่หนึ่ง เน้นเรื่องความเสมอภาคทางการเมือง รูปแบบที่สอง เน้นการรวมกันเป็นปีกแผ่นทางสังคม กลุ่มประเทศที่ปฏิบัติในรูปแบบที่หนึ่งมี สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร อังกฤษ ฝรั่งเศส อินเดีย ญี่ปุ่น และประเทศอื่น ๆ เป็นต้น ส่วนรูปแบบที่สองมีสหภาพรัสเซีย โปแลนด์ โรมานี และอื่น ๆ เมื่ออุดมคติด้านประชาธิปไตยมีลักษณะพิเศษดังกล่าวแล้ว แต่ละประเทศก็จัดระบบการศึกษาของตนให้สอดคล้องตามอุดมคติที่ตนมีต่อระบบประชาธิปไตย ดังนั้นในการศึกษาเปรียบเทียบเราจะต้องคำนึงถึงสิ่งเหล่านี้ด้วย เพื่อที่จะเข้าใจ และดำเนินตามรูปแบบอันจะเป็นพื้นฐานของชาติได้ถูกต้องต่อไป ส่วนการปกครองระบบสังคมนิยมนั้นตามความคิดของเพลโต (Plato) มีเค้ามูลในเรื่องระบบสังคมนิยม เพลโตสนับสนุนให้รัฐเข้าไปมีส่วนควบคุมการเกิดและการเลี้ยงดูเด็ก เพลโตสนับสนุนให้รัฐเข้าไปมีส่วนควบคุมการเกิดและการเลี้ยงดูเด็ก โพลโตเห็นด้วยอย่างเต็มที่ที่จะให้รัฐเข้าไปควบคุมพัฒนาการด้านการศึกษาแก่เด็ก ลัทธิแห่งความคิดเช่นนี้ได้มีอิทธิพลเหนือการศึกษากรีกมาชั่วระยะหนึ่งในสมัยโบราณ เซอร์ทอมัส มัวร์ (Sir Thomas More) ชาวอังกฤษได้เขียนหนังสือยูโทเปีย (Utopia) สนับสนุนหลักการของสังคมนิยมตามความคิดของเพลโต เขายึดมั่นว่ารัฐจะต้องจัดการศึกษาให้ประชาชนเพื่อว่า ประชาชนจะได้อำนาจหน้าที่ของคนอย่างเต็มที่ให้แก่รัฐ

1. การเมืองและการปกครองของประเทศไทยมีดังนี้

การปกครองของสังคมไทยมีวิวัฒนาการมายาวนาน โดยแบ่งได้เป็น 3 สมัย ได้แก่ สมัยสุโขทัย อโยธยา และรัตนโกสินทร์ ประเทศไทยแบ่งเขตการบริหารออกเป็นราชการส่วนภูมิภาค ได้แก่จังหวัด 75 จังหวัด นอกจากนั้นยังมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล ส่วนสุขาภิบาลนั้นถูกยกฐานะไปเป็นเทศบาลทั้งหมดในปี พ.ศ. 2542 (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2550ก, ออนไลน์) ประเทศไทยมีการปกครองโดยใช้ระบบราชการเป็นเครื่องมือ แต่กลับเกิดปัญหาในหลายด้าน ได้แก่ การที่ระบบราชการใหญ่เกินไปจึงมีความล่าช้าในการปฏิบัติงาน มีการใช้อำนาจในทางที่ผิด และต่อต้านการเปลี่ยนแปลง นอกจากนั้น ระบบราชการไทยยังถูกรอบงำด้วยระบบศักดินา เอาแต่

พรรคพวก และไม่ให้สิทธิผู้ได้บังคับบัญชาในการตัดทาน (รัชนิกร เศรษฐโช, 2532, หน้า 52-55)

2. การเมืองและการปกครองของประเทศญี่ปุ่นมีดังนี้ ประเทศญี่ปุ่นปกครองโดยระบอบเสรีประชาธิปไตย โดยมีรัฐสภาเป็นสถาบันสูงสุดของรัฐ และมีนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้ารัฐบาล ตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้มีการบัญญัติไว้ว่า สมเด็จพระจักรพรรดิทรงเป็นสัญลักษณ์ของประเทศ มีใช้องค์ประมุขและไม่มีอำนาจในการบริหารประเทศ ระบบการเมืองของญี่ปุ่น ยึดหลักการแยกอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการออกจากกัน กลุ่มบุคคลที่มีอำนาจสูงสุดในการบริหารประเทศ คือ คณะรัฐมนตรี ซึ่งจัดตั้งโดยนายกรัฐมนตรี ให้มีหน้าที่รับผิดชอบในการใช้กฎหมายในการบริหาร การเสนอร่างพระราชบัญญัติงบประมาณ และร่างพระราชบัญญัติอื่น ๆ และการรายงานทั้งเรื่องภายในและภายนอกประเทศต่อสภาไดเอ็ต รัฐมนตรีมีหน้าที่บังคับบัญชา และควบคุมดูแลกระทรวงต่าง ๆ ทั้ง 12 กระทรวง (Thai Trade Center, Fukuoka. 2007, Online; กระทรวงต่างประเทศ, 2549, ออนไลน์) การปกครองท้องถิ่น ญี่ปุ่นแบ่งเขตการปกครองท้องถิ่นออกเป็น 47 จังหวัด (Prefecture) ซึ่งรวมกรุง โตเกียว (Tokyo Metropolis) ด้วย การปกครองส่วนท้องถิ่นภายในจังหวัดแบ่งออกเป็น นคร เมือง และหมู่บ้าน ยกเว้นกรุง โตเกียวที่มีเขตการปกครอง เฉพาะในส่วนใจกลาง 23 เขต นอกเหนือไปจากเขตชานกรุง ซึ่งประกอบด้วย 27 นคร 5 เมือง และ 8 หมู่บ้าน

ปัจจัยด้านเชื้อชาติและวัฒนธรรม

แต่ละชาติก็มีปัญหาในเรื่องเชื้อชาติของตน ซึ่งเรื่องนี้ก็มีอิทธิพลต่อระบบการศึกษาเช่นกัน เชื้อชาติที่มีอิทธิพลสูงก็มุ่งหมายจะเป็นผู้ปกครองเชื้อชาติอื่น ๆ ที่ด้อยกว่าตน และถ้าความพยายามนั้นประสบความสำเร็จ เชื้อชาตินั้นก็จะเป็นผู้กำหนดระบบการศึกษา เช่น ฝรั่งเศสและอังกฤษ ได้ตั้งอาณานิคมของตนขึ้นในแอฟริกา และถือว่าตนเป็นชนชาติผิวขาวที่อยู่เหนือชนท้องถิ่นแอฟริกาผิวดำ ดังนั้น ทั้งสองชาติจึงเป็นผู้กำหนดระบบการศึกษาให้ชนชาติแอฟริกาผิวดำ โดยตั้งจุดมุ่งหมายว่า ระบบการศึกษานั้น จะต้องสนับสนุนตนให้มีความแข็งแกร่งในการปกครองชนชาติผิวดำเหล่านั้น และ

ในทำนองเดียวกันเมื่อครั้งสมัยอังกฤษปกครองอินเดีย อังกฤษได้เสนอให้ จัดระบบ การศึกษา เพื่อสนับสนุนให้ผลิตคนงานมีความรู้พิเศษทางการใช้เครื่องจักร ทั้งนี้ก็เพื่อจะ สามารถควบคุมลัทธิจักรวรรดินิยมทั่วทั้งประเทศได้ และได้ให้ใช้ภาษาอังกฤษสอนใน โรงเรียนทั่วไปอังกฤษสามารถทำเช่นนี้ได้ก็เพราะถือว่าคนมีวัฒนธรรมและอารยธรรม เหนือชนชาติอินเดีย

1. เชื้อชาติและวัฒนธรรมของประเทศไทยมีดังนี้

ประเทศไทยมีประชากรประมาณ 63 ล้านคน ประเทศไทยประกอบไปด้วย กลุ่มเชื้อชาติไทย (75%) จีน (14%) และอื่น ๆ เนื่องจากคนไทยไม่มีความขัดแย้งระหว่าง เชื้อชาติอย่างรุนแรง โดยประเทศไทยมีวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์โดยมีลักษณะเปิดใจ กว้างในการรับเอาอิทธิพลของวัฒนธรรมจากต่างชาติมาเป็นของตนด้วย โดยในช่วง แรก ๆ ของสังคมไทยนั้นได้รับอิทธิพลทางด้านภาษา ศาสนาและความเชื่อ มาจากเขมร จีน และอินเดีย ต่อมาเมื่อคนไทยได้ติดต่อกับชาติตะวันตก ทั้งในยุโรปและอเมริกา จึง ได้รับความเจริญทางด้านเทคโนโลยีจากชนชาติเหล่านี้ (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2550ก, ออนไลน์) เนื่องจากคนไทยส่วนใหญ่ไม่มีความขัดแย้งกัน การจัดการศึกษาจึงเป็น เอกภาพระบบการศึกษาไทยในปัจจุบันส่วนใหญ่ยึดแนวมาจากประเทศสหรัฐอเมริกาทั้ง ด้านปรัชญาการศึกษา เนื้อหา กระบวนการเรียนการสอน ตลอดจนวิธีการสอนแบบ ต่าง ๆ นอกจากนี้ วิทยาการสมัยใหม่ในวงการศึกษไทยก็รับเอามาจากตะวันตกแทบ ทั้งหมด โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านวิทยาศาสตร์และการแพทย์

2. เชื้อชาติและวัฒนธรรมของประเทศญี่ปุ่นมีดังนี้

ประเทศญี่ปุ่นมีประชากรประมาณ 127,756,000 คน (ตุลาคม 2548) เท่ากับ ร้อยละ 2 ของประชากร โลก เป็นประเทศที่มีประชากรมากเป็นอันดับที่ 4 ของโลก อัตรา การเพิ่มของประชากรเท่ากับ 0.16% ความหนาแน่นของประชากรเท่ากับ 340 คน ต่อ พื้นที่ 1 ตารางกิโลเมตร (กระทรวงการต่างประเทศ, 2549, ออนไลน์) เชื่อกันโดยทั่วไป ว่าบรรพบุรุษของชาวญี่ปุ่นได้แก่กลุ่มเผ่าพันธุ์หนึ่งที่เรียกในปัจจุบันว่า เผ่าพันธุ์ยามา โตะ ผสมกับคนที่อพยพมาจากแผ่นดินใหญ่ ได้แก่ จีนและเกาหลี ปัจจุบันคนต่างชาติ กลุ่มใหญ่ที่อยู่ในญี่ปุ่น ได้แก่ ชาวเกาหลีและชาวจีน รวมทั้งเผ่าไอนุ ทั้งนี้ ญี่ปุ่นไม่ถือว่า ประเทศของตนมีชนกลุ่มน้อย ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศหนึ่งในบรรดาประเทศ ที่มี

ประชากรหนาแน่นมากที่สุดในโลก ประชากรญี่ปุ่นส่วนใหญ่ อาศัยอยู่ในแถบฝั่งทะเลด้านตะวันออกที่มีการพัฒนาไปมากหรือในภูมิภาคทางใต้ ซึ่งเป็นที่ตั้งของเมืองขนาดใหญ่ของญี่ปุ่น เมืองที่มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นที่สุด ได้แก่ โตเกียว โอซาก้า โยโกฮามา และนาโงยา (Thai Trade Center, Fukuoka, 2007, Online; jEducation, 2005 , Online) ชาวญี่ปุ่นส่วนใหญ่คิดว่าตนเป็นคนชั้นกลาง คนญี่ปุ่นจึงไม่ค่อยรู้สึกอิจฉาริษยากันส่งเสริมการสร้างสังคมที่เป็นประชาธิปไตย นอกจากนี้ คนญี่ปุ่นอยู่อย่างมีความสุข เพราะสังคมญี่ปุ่นมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน คนญี่ปุ่นส่วนใหญ่อายุยืนเพราะประเทศญี่ปุ่นมีความพร้อมในด้านการบำบัดรักษา มีความก้าวหน้าทางการแพทย์ การโภชนาการ การออกกำลังกาย การรักษาความสะอาด และการให้ความสำคัญต่อชีวิต ลักษณะเด่นของคนญี่ปุ่นคือการทำทุกสิ่งด้วยใจรัก โดยทุ่มเทให้กับสิ่งที่ทำอย่างสุดชีวิต และรู้สึกภูมิใจในงานที่ทำ ไม่ว่าจะเป็นงานที่มีเกียรติสูงหรือต่ำ (ขุนทอง อินทร์ไทย, 2532, หน้า 31, 36-37, 47-50, 104-105) การจัดการศึกษาในโรงเรียนนอกจากมุ่งด้านวิชาการเป็นหลัก ยังเน้นการส่งเสริมโภชนาการที่ดีผ่านทาง การรักษาสุขภาพและอนามัย เน้นชีวิตและความปลอดภัยของนักเรียนและการสร้างจริยธรรม 36 ประการในโรงเรียนระดับประถมศึกษา

ปัจจัยด้านศาสนา

ประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย จะเน้นในหลักศีลธรรมและศาสนาเป็นสำคัญ ถือว่าการอบรมความประพฤติด้านศีลธรรมให้แก่ประชาชนในชาตินั้นเป็นสิ่งจำเป็น และเป็นสิ่งสำคัญในการปกครองระบอบประชาธิปไตย จัดว่าเป็นวัตถุประสงค์หนึ่งของการศึกษาญี่ปุ่น สวิสเซอร์แลนด์ สหราชอาณาจักรอังกฤษ อินเดีย และสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นประเทศที่ปกครองในระบบประชาธิปไตยได้เน้นการศึกษาในด้านศีลธรรมเป็นสำคัญ ดังนั้น ปัจจัยด้านศีลธรรม จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งอีกประการหนึ่งในการศึกษา และศาสนานั้นมีส่วนสำคัญอีกประการหนึ่งในชีวิตมนุษย์ทุกคน เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ ในการจัดระบบการศึกษาเราจะต้องระมัดระวังในเรื่องความรู้ศึกษาด้านศาสนาของคนในชาติด้วย ในประเทศอุตสาหกรรม วิทยาศาสตร์ได้

พัฒนา ขนบธรรมเนียมประเพณีโบราณก็สูญหายไป มนุษย์สร้างสังคมขึ้นใหม่ตามความต้องการของยุคสมัย การศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างสังคมใหม่ และตรงกันข้ามกับสิ่งดังกล่าวในประเทศเกษตรกรรมประชาชนเป็นคนหัวโบราณ ไม่ต้องการความเปลี่ยนแปลง ต้องการคงไว้ในประเทศและศาสนาของตน ดังนั้นรัฐจึงต้องจัดระบบการศึกษาให้สอดคล้องต่อความรู้สึกรักของพลเมือง

ปัจจัยด้านภาษา

ทุกคนในชาติจะต้องเรียนภาษาของชาติที่ตนเกิดมา เราจะเห็นได้ว่า วัฒนธรรมและอารยธรรมของประเทศนั้นแสดงออกโดยทางภาษา แม้ว่าจะมีเครื่องหมายอื่น ๆ อีกมากมายซึ่งแสดงถึงวัฒนธรรม และอารยธรรมของชาตินั้น ๆ ก็ตาม แต่ภาษามีความสำคัญยิ่งที่ใครจะปฏิเสธไม่ได้ถ้าประเทศใดใช้ภาษาแม่ เป็นภาษากลางในการพูด การสอน คนในประเทศนั้นจะมีลักษณะประจำชาติที่เข้มแข็ง แต่ถ้าภาษาประจำชาติกลายเป็นภาษาต่างประเทศ คนในชาตินั้นก็จะอ่อนแอ โดยแท้จริงแล้วมีหลายมูลเหตุที่เป็นองค์ประกอบในการสร้างลักษณะประจำชาติขึ้น แต่ในเรื่องเกี่ยวกับการอบรมสั่งสอนภาษามีความสำคัญเป็นพิเศษในระบบการศึกษาของชาติ เราจะเข้าใจปัญหาด้านการศึกษาของชาติ ซึ่งมีส่วนสัมพันธ์กับวัฒนธรรม ได้ก็โดยอาศัยพื้นฐาน ปัจจัยด้านภาษาเป็นสำคัญ

1. ภาษาของประเทศไทยมีดังนี้

ประเทศไทยมีผู้พูดหลายภาษา แต่ภาษาหลักคือภาษาไทยมาตรฐานหรือภาษาไทยถิ่นกรุงเทพฯ ซึ่งใช้เป็นภาษาราชการนอกนั้นเป็นภาษาถิ่นย่อย ซึ่งได้แก่ภาษาไทยถิ่นใต้ ไทยอีสาน ภาษาไทยภาคเหนือ เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีภาษาอื่น ๆ เช่นภาษาจีน ภาษายาวี (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2550ข, ออนไลน์) ภาษาไทยเป็นภาษาที่มีระดับเสียงของคำแน่นอนคือมีวรรณยุกต์ ซึ่งเหมือนกันกับภาษาจีน อักษรไทยมีพยัญชนะ 44 ตัว สระ 28 ตัว และวรรณยุกต์ 4 ตัว พยัญชนะไทยจะเรียงตัวไปตามแนวนอนจากซ้ายไปขวา ตำแหน่งของสระอยู่ได้ทั้งด้านหน้า ด้านหลัง ด้านบน หรือด้านล่างของพยัญชนะ แล้วแต่ชนิดของสระ อักษรไทยไม่มีการแยกอักษรตัวใหญ่หรือ

เล็กอย่างอักษร โรมันและไม่มีการเว้นวรรคระหว่างคำ เมื่อจบหนึ่งประโยคจะลงท้ายด้วยการเว้นวรรค ก็มีเครื่องหมายวรรคตอน

โดยสรุป คนไทยส่วนใหญ่ไม่ว่าจะอาศัยอยู่ส่วนใดของประเทศ มักมีความเข้าใจภาษาไทยมาตรฐานทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน จึงทำให้คนไทยทั่วทุกภาคสามารถติดต่อสื่อสารกันได้เป็นอย่างดี

2. ภาษาของประเทศญี่ปุ่นมีดังนี้

ภาษาญี่ปุ่นเป็นภาษาเดียวที่ใช้ทั่วประเทศ แต่ว่าจะมีความแตกต่างกันในแต่ละภูมิภาค ซึ่งจะมีภาษาท้องถิ่นของตนเอง แต่จากจำนวนคนญี่ปุ่นที่มีมากกว่า 120 ล้านคน ทำให้ภาษาญี่ปุ่น เป็นภาษาที่มีผู้ใช้มากเป็นอันดับที่ 10 รองจากภาษาจีน สเปน อังกฤษ และอื่น ๆ ภาษาอังกฤษ จะใช้ได้บ้างก็เฉพาะในบริเวณสนามบิน โรงแรมใหญ่ ๆ หรือ สถานที่ราชการบางแห่งที่ต้องมีการติดต่อกับคนต่างชาติ แต่โดยทั่วไปแล้ว กล่าวได้ว่า คนญี่ปุ่นที่พูดภาษาอังกฤษได้ดีจะมีน้อยมาก เด็กนักเรียนญี่ปุ่นจะเริ่มเรียนภาษาอังกฤษ เมื่ออยู่ชั้น ม.1 (เกรด 7) และด้วยระบบการสอนที่เน้นการให้ข้อมูล การท่องจำเพื่อสอบแข่งขันมากกว่าการใช้ในชีวิตจริง จึงทำให้เด็กญี่ปุ่นไม่สามารถพูดภาษาอังกฤษได้ แต่อาจจะเขียนและอ่านได้ดีกว่า ประเทศญี่ปุ่นได้รับอิทธิพลการเขียนตัวอักษรแบบจีน และวัฒนธรรมจีนมา ตั้งแต่เมื่อคริสต์ศตวรรษที่ 7 และ 8 ซึ่งยังคงมีอิทธิพลต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ดังจะเห็นได้จากตัวหนังสือที่ใช้อยู่ 3 แบบคือ แบบที่ 1 และแบบที่ 2 คือ ฮิรางานะ (Hiragana) และ คาตากานะ (Katagana) ซึ่งประดิษฐ์ขึ้นในญี่ปุ่น จากการย่ออักษรจีนบางตัว ทั้งสองแบบมีตัวอักษรอย่างละ 46 ตัว และแสดงเสียงตามพยางค์ แบบที่ 3 คือ คันจิ (Kanji) เป็นตัวอักษรจีน ซึ่งเป็นอักษรภาพที่แสดงความหมายในตัวเอง อักษรจีนที่ถูกใช้ผู้มีประมาณ 3,000 ตัว แต่จำนวนอักษรจีนที่ถูกระบุอย่างเป็นทางการว่าใช้กันอยู่ทั่วไปในปัจจุบันมีเพียง 1,945 ตัวเท่านั้น ในการเขียนประโยคต่าง ๆ จะใช้อักษรจีนผสมกับอักษรแบบฮิรางานะ สำหรับชื่อสถานที่ ชื่อเฉพาะอื่น ๆ ที่มาจากอเมริกา ยุโรป และประเทศอื่น ๆ ที่ไม่ใช่อักษรแบบจีน รวมถึงคำศัพท์เทคนิคซึ่งยืมจากภาษาต่างประเทศ จะเขียนด้วยอักษรคาตากานะ ภาษาญี่ปุ่นอาจ

เขียนในแนวดิ่งจากข้างบนลงข้างล่างก็ได้ หรือจะเขียนตามขวางจากซ้ายไปขวาก็ได้ (jEducation, 2005, Online)

ประเทศไทยเป็นประเทศที่อุดมสมบูรณ์ ส่วนสภาพพื้นฐานทางด้านสังคมไทย มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ถือได้ว่ามีความเสถียรภาพอย่างไรก็ตาม การศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ชุมชน สังคม บนพื้นฐานของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่จะนำไปสู่สังคมแห่งภูมิปัญญา และการเรียนรู้ตลอดชีพ ความเจริญทางด้านเทคโนโลยีที่นำมาใช้ในวงการศึกษาไทยเป็นรากฐานการพัฒนาชุมชนให้มีความรู้ที่หลากหลาย สร้างเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็ง ในส่วนประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีพื้นที่เป็นหมู่เก่า ลักษณะทอดตัวเป็นรูปโค้งเหมือนพระจันทร์เสี้ยวและประเทศญี่ปุ่นไม่ค่อยมีทรัพยากรธรรมชาติและสภาพภูมิศาสตร์ที่เอื้อต่อความเป็นอยู่มากนัก แต่ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่ใช้นโยบายแปรรูปและส่งออกผลิตภัณฑ์หนัก ทำให้ญี่ปุ่นมีความเจริญรุ่งเรืองมาก อีกทั้งคนญี่ปุ่นส่งเสริมการสร้างสังคมที่เป็นประชาธิปไตย เป็นสังคมที่อยู่อย่างเป็นสุข มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

นโยบายการศึกษาของประเทศญี่ปุ่นกับประเทศไทย

นโยบายการศึกษาของประเทศไทย

การจัดการเรียนรู้ระดับอาชีวศึกษาพิจารณาสาระจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมพัฒนาการและศักยภาพของผู้เรียน ซึ่งมีการดำเนินงานดังนี้

1. หลักสูตร ทุกระดับการศึกษาให้ความสำคัญกับการจัดทำหลักสูตรตามแนวปฏิรูปการอาชีวศึกษา มีการส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานในแต่ละด้านเป็นอย่างมาก หลากหลายโครงการ เพื่อให้บรรลุตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และแผนการศึกษาแห่งชาติ โดยมีการประกาศใช้หลักสูตร 3 ระดับ คือ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ประกาศนียบัตรครูเทคนิคชั้นสูงและปริญญาตรี สายเทคโนโลยีหรือสายปฏิบัติการ ตลอดจนจัดทำหลักสูตรให้สอดคล้องกับ

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ หลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น สำหรับกลุ่มผู้พิการ นักเรียนที่จบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีได้ศึกษาต่อ รวมทั้งประชาชนทั่วไป ให้สามารถประกอบอาชีพได้ ทั้งนี้ ในการพัฒนาหลักสูตรอาชีวศึกษามุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีสมรรถนะในการประกอบอาชีพและเน้นความเป็นความเลิศทางวิชาชีพ ตลอดจนพัฒนาหลักสูตรสาขาวิชาใหม่ที่มีมุ่งเน้นการพัฒนาเทคโนโลยีเป็นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

2. การจัดการเรียนการสอน/การวัดและประเมินผล มีการปรับวิธีเรียน เปลี่ยนวิธีสอน และปฏิรูปวิธีสอบ โดยให้ความสำคัญกับการเรียนเป็นชิ้นงาน เรียนเป็นเรื่อง เรียนเป็นโครงการ เพื่อให้ผู้เรียน และผู้สอนมีการวางแผนและทำงานเป็นทีม ได้เรียนรู้ดำเนินงานร่วมกัน ทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ สำหรับครูมีการเปลี่ยนวิธีสอนด้วยการบูรณาการเนื้อหาที่สอนตามหลักสูตร ให้เอื้อต่อการเรียนเป็นชิ้นงาน/โครงการ และปฏิรูปวิธีสอบ ไม่เน้นสอบเพื่อวัดความจำ แต่ประเมินจากระบวนการคิด การวางแผน การทำงาน และการแก้ปัญหา นอกจากนี้ มีการเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนจาก 3 สถานการณ์ คือ เรียนสถานการณ์จริงในสถานศึกษา สถานการณ์จริงในสถานประกอบการ และสถานการณ์จริงในชุมชน รวมทั้งฝึกปฏิบัติจริงเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้จากสถานศึกษาสู่การปฏิบัติได้จริง โดยรับงานจากเอกชนเข้ามาดำเนินการในสถานศึกษาสำหรับผู้เรียนทุกระดับ

3. การจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี แนวทางการปฏิรูปการศึกษาใหม่เป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการสร้างสมรรถนะของคนในการประกอบอาชีพ โดยมีหลักการที่สำคัญคือต้องผลิตกำลังคนให้สอดคล้องกับความต้องการของประเทศและมีความสามารถที่จะปฏิบัติงานได้ทันที ทั้งนี้เนื่องจากผู้ประกอบการส่วนใหญ่เห็นว่าผู้จบจากระบบการศึกษาแล้ว ยังไม่สามารถปฏิบัติงานได้ในทันทีแต่ต้องไปอบรมหรือฝึกปฏิบัติงานจริง เพื่อการพัฒนาความรู้ให้เท่าทันกับเทคโนโลยีที่ก้าวไกลอีกด้วย จากแนวคิดดังกล่าว สอศ. ได้ร่วมมือกับสถานประกอบการ จัดการเรียนการสอนแบบทวิภาคี (Dual Vocational Training: DVT) โดยเน้นการนำหลักสูตรฐานสมรรถนะมาใช้ และทำการปรับปรุงสถานศึกษาให้ทุกแห่งมีการจัดห้องเรียน 3 รูปแบบ (Basic, Basic + IT, Advance) เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณสมบัติตรงตามความต้องการของสถานประกอบการ

โดยสถานศึกษาแต่ละแห่งสามารถกำหนดรายละเอียดหลักสูตรที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างอิสระ สามารถปรับเปลี่ยนให้ตรงตามความต้องการของแต่ละท้องถิ่น โดยกำหนดหลักสูตรฐานสมรรถนะเป็นกรอบไว้ อีกทั้ง เพื่อช่วยให้นักเรียน นักศึกษามีพื้นฐานความรู้ใกล้เคียงกับประสบการณ์จริง โดยใช้ Software จำลองการทำงานของเครื่องมือเครื่องจักรใน โรงงานอุตสาหกรรม และการจัด Line การผลิตจำลองเลียนแบบ โรงงานขึ้นมา

4. การประกันคุณภาพการศึกษา ในภาพรวมสถานศึกษาระดับอาชีวศึกษามีความพร้อมเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายใน และพร้อมรับการประเมินภายนอก โดยได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากต้นสังกัด

5. มาตรฐานอาชีพ/มาตรฐานสมรรถนะและระบบคุณวุฒิ จะบอกสมรรถนะของผู้ปฏิบัติงานสำหรับอาชีพหนึ่ง ๆ ที่ให้บุคคลสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีคุณภาพ ประสิทธิภาพและประสิทธิผล และต้องสามารถประเมินได้อย่างชัดเจน ซึ่งจะมีการทบทวนโดยองค์การของภาคอุตสาหกรรมที่เป็นตัวแทนส่วนใหญ่ของอาชีพสาขาต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง มาตรฐานอาชีพเป็นพื้นฐานของระบบคุณวุฒิ วิชาชีพ เกิดจากการที่ภาคอุตสาหกรรมได้ร่วมกันกำหนด และใช้เป็นฐานในการกำหนดและประเมินเพื่อให้ได้คุณวุฒิวิชาชีพ (Vocational Qualifications: VQ) สำหรับระบบคุณวุฒิวิชาชีพเป็นระบบที่จัดให้กับผู้ที่ผ่านการประเมินหน่วยสมรรถนะได้จำนวนหนึ่งตามที่กำหนดในแต่ละคุณวุฒิแบ่งระดับความยากง่ายและความซับซ้อนของงานในแต่ละหน้าที่ โดยแนวคิดการกำหนดระดับของคุณวุฒิวิชาชีพสูงขึ้นก็จะเป็นงานที่มีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ขอบเขตของงานกว้างขึ้น มีความรับผิดชอบสูงขึ้น มีรากฐานความคิดจากปรัชญาการศึกษาต่าง ๆ เพื่อเตรียมคนให้สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ (วิชัย ต้นศิริ, 2539, หน้า 159) อาทิเช่น ปรัชญาพิพัฒนาการนิยม ปรัชญาปฏิบัตินิยม ปรัชญาอัตถิภาวนิยม และพุทธปรัชญา เป็นต้น เพื่อให้ นักเรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ โดยถือว่านักเรียนมีความสำคัญที่สุดกระบวนการจัดการศึกษาจึงต้องส่งเสริมให้นักเรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ เน้นความสำคัญทั้งความรู้และคุณธรรมเชิงบูรณาการอย่างเหมาะสมตามระดับการศึกษา การศึกษาไทยจึงหมายถึง กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและ

สังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม และ การสร้างสรรค์ มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถ เรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการ ศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพมาตรา 23 การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความ เหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

(1) ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็น ของสังคมไทยและระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

(2) ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ ความเข้าใจและประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน

(3) ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และ การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา

(4) ความรู้ และทักษะด้านคณิตศาสตร์ และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทย อย่างถูกต้อง

(5) ความรู้ และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข มาตรา 24 การจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของ ผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

(2) ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการ ประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

(3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็นทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

(4) จัดการเรียนการสอน โดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

(5) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถในการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ

(6) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชน ทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

มาตรา 25 รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การศึกษาและนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ

มาตรา 26 ให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียน โดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษาให้สถานศึกษาใช้วิธีการที่หลากหลายในการจัดสรร โอกาสการเข้าศึกษาต่อ และให้นำผลการประเมินผู้เรียนตามวรรคหนึ่งมาใช้ประกอบการพิจารณาด้วย

มาตรา 27 ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจนนเพื่อการศึกษาต่อให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ มาตรา 28 หลักสูตรการศึกษาระดับต่าง ๆ รวมทั้งหลักสูตรการศึกษาสำหรับบุคคลตามมาตรา 10 วรรคสอง วรรคสาม และวรรคสี่ ต้องมีลักษณะหลากหลาย ทั้งนี้ ให้จัดตามความเหมาะสมของแต่ละระดับ โดยมุ่งพัฒนา

คุณภาพชีวิตของบุคคลให้เหมาะสมแก่วัยและศักยภาพสาระของหลักสูตร ทั้งที่เป็นวิชาการ และวิชาชีพ ต้องมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคมสำหรับหลักสูตรการศึกษาระดับอุดมศึกษา นอกจากคุณลักษณะในวรรคหนึ่ง และวรรคสองแล้ว ยังมีความมุ่งหมายเฉพาะที่จะพัฒนาวิชาการ วิชาชีพชั้นสูงและการค้นคว้า วิจัย เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ และพัฒนาสังคม

มาตรา 29 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญามาตรา 30 ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัย เพื่อพัฒนาการเรียนรู้อย่างเหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา แนวการจัดการศึกษาดังกล่าวข้างต้น ส่งผลต่อการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งให้นักเรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และให้สอดคล้องกับชีวิตความเป็นอยู่ ความต้องการของแต่ละท้องถิ่น และความสามารถในการนำไปใช้จริงในชีวิตประจำวัน โดยคำนึงถึงหลักการประชาธิปไตยปรัชญาการจัดการศึกษาจะต้องมุ่งหมายให้คนไทยรุ่นใหม่ มีการศึกษาขั้นพื้นฐาน (Fundamental education) ไม่น้อยกว่า 12-16 ปี เพื่อสร้างให้คนไทยมีความรู้เพียงพอที่จะดำรงชีวิตปรับประยุกต์ความรู้ให้เข้ากับสถานการณ์เศรษฐกิจ สังคมเพื่อดำรงตนและประกอบอาชีพได้อย่างพอเหมาะในอนาคต (เทียนฉาย กิระนันท์, 2539, หน้า 195) โดยนโยบายการบริหารจัดการศึกษาต้องสะท้อนความเป็นจริง คือ การเน้นศักยภาพของนักเรียนให้นักเรียนได้เติบโตเต็มที่สูงสุดตามศักยภาพ ควบคู่กับการคิด การสร้างสรรค์ และการพัฒนาในทุกสภาพการณ์อย่างรู้เท่าทัน และมีคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสม ดังนั้นการจัดการศึกษาต้องมีแหล่งเรียนรู้กว้างขวางทุกด้าน ทุกแห่งและทุกเวลา ไม่จำกัดเพียงแต่โรงเรียน แต่กระจายอำนาจให้ชุมชนจัดการศึกษา การเรียนรู้ต้องสร้างความแข็งแกร่งให้กับสังคมไทยมีทางเลือกที่หลากหลายและมีการประกันคุณภาพที่สอดคล้องกับบริบทแวดล้อม โรงเรียน (ไพฑูริย์ สินลารัตน์, 2529, หน้า 1) แผนการ

ศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545 – 2559 ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ ยึดทางสายกลาง ที่อยู่บนพื้นฐานของความสมดุล พอรู้จักรักพอประมาณอย่างมีเหตุผล มีความรอบรู้เท่าทันโลก เป็นแนวทางในการดำเนินวิถีชีวิตของคนไทย เพื่อมุ่งให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน และความอยู่ดีมีสุขของคนไทยปรัชญาตามแนวพระราชดำริสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวดังกล่าวยังมุ่งเน้นให้เกิดบูรณาการแบบองค์รวมที่ยึดคน เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา และการพัฒนาอย่างมีคุณภาพทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้คนไทยในสังคมมีความสุขถ้วนหน้า พึ่งตนเอง และก้าวทันโลก โดยยังรักษาเอกลักษณ์ของความเป็นไทย มีค่านิยมร่วมต่อการปรับเปลี่ยนกระบวนการคิด เจตคติ และกระบวนการทำงานให้เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงระบบบริหารและการจัดการประเทศที่มุ่งสู่ประสิทธิภาพ คุณค่า รู้เท่าทัน และก้าวทันโลก สามารถเลือกใช้ความรู้และเทคโนโลยีได้อย่างคุ้มค่าและเหมาะสม มีระบบภูมิคุ้มกันที่ดี และมีความยืดหยุ่น พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ควบคู่ไปกับการมีคุณธรรมและความซื่อสัตย์สุจริต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2546) ประเทศไทยแบ่งระบบการศึกษาออกเป็นดังนี้คือ 1) อนุบาล 2) ประถมศึกษา 6 ปี 3) มัธยมศึกษาตอนต้น 3 ปี 4) มัธยมศึกษาตอนปลาย 3 ปี 5) มหาวิทยาลัย (ปริญญาตรี) 4 ปี โดยการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี คือเริ่มจากชั้นประถมและชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น การศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี คือเริ่มจากชั้นประถมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จนถึงชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนไทยแบ่งภาคเรียนเป็น 2 ภาค ดังนี้คือ

ภาคที่ 1 เริ่ม 16 พฤษภาคม – ประมาณ 30 กันยายน

ภาคที่ 2 เริ่ม 1 พฤศจิกายน – ประมาณ 15 มีนาคม

ในหนึ่งปีจะมีจำนวนวันเรียนทั้งสิ้นประมาณ 252 วัน โดยเรียน 5 วันต่อสัปดาห์ วันจันทร์ – วันศุกร์ และหยุดในวันเสาร์ – อาทิตย์

นโยบายการศึกษาของประเทศไทย

ระบบการศึกษาของประเทศไทย ได้ถูกเปลี่ยนแปลงขนาดใหญ่ในปี พ.ศ. 2490 ผลของมันก็นำไปสู่การตรากฎหมายว่าด้วยพื้นฐานการศึกษา (พ.ศ. 2490) โดยกำหนดให้หลัก

การศึกษาอยู่บนพื้นฐานของความสงบและมีประชาธิปไตยลัทธินิยมชาติทหารนั้นให้
ออกไปจากกฎหมาย เน้นให้มีการเคารพในสิทธิส่วนบุคคล (วรินทร์ ววงศ์, 2546,
หน้า 78) กฎหมายว่าด้วยพื้นฐานการศึกษา พ.ศ. 2490 กำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษา
ไว้ว่า (รุ่ง แก้วแดง, 2544, ออนไลน์) เพื่อพัฒนาบุคลิกภาพของผู้เรียนอย่างเต็มที่ให้เป็นผู้
ที่มีร่างกายและสติปัญญาที่ดีรักสัจจะและความยุติธรรม เห็นความเป็นปัจเจกบุคคล
เคารพการประกอบสัมมาชีวะ และมีความรับผิดชอบสูง มีความคิดอิสระ ที่จะช่วยกัน
สร้างประเทศและสังคมที่มีสันติสุขจากหลังสงครามถึงปัจจุบัน กฎหมายว่าด้วยพื้นฐาน
การศึกษาได้ถูกยอมรับอย่างเป็นทางการว่าเป็นหลักการศึกษาระดับสูงของประเทศไทย
การเจริญทางอุตสาหกรรมเป็นไปอย่างรวดเร็ว และการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอยู่ใน
ระดับสูง หลังช่วงปี พ.ศ. 2493 ได้เปลี่ยนนโยบายของรัฐบาลหันมาให้ความสำคัญเรื่อง
การศึกษา ปัญหาคือว่าจะทำอย่างไรในเรื่อง “ความเท่าเทียมและ โอกาสทางการศึกษา”
และ “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างมีประสิทธิภาพ” รัฐบาลย้ำ “ความมี
ประสิทธิภาพ” การบริหารการศึกษาแบบรวมศูนย์จึงกลับมาถูกย้ำอีกครั้งหนึ่ง แม้ว่าจะมี
ผู้ไม่เห็นด้วย การเลือกตั้งคณะกรรมการการศึกษาท้องถิ่นได้ถูกยกเลิกไปในปี พ.ศ. 2498
อำนาจทั้งหมดจึงมารวมศูนย์อยู่ที่กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการยึดมั่นใน
เรื่องความเข้มงวดในเนื้อหาการเรียนการสอนมาก ตรวจตราตำราเรียน หลักสูตรและ
วิธีการสอนมากขึ้น กระทรวงศึกษาธิการมีอิทธิพลเพิ่มมากขึ้นในระดับบริหารการศึกษา
ท้องถิ่น เพื่อให้รัฐบาลตอบสนองความต้องการของภาคธุรกิจ โดยสร้างโรงเรียนชั้นสูงที่
สอนทางด้านอุตสาหกรรมให้เป็นมืออาชีพโดยเรียน 5 ปี คือหลังจากจบมัธยมศึกษาตอน
ปลาย 3 ปี จะเรียนเพิ่มอีก 2 ปี เป็นการฝึกฝนเฉพาะทาง เมื่อจบจากโรงเรียนเหล่านี้จะมี
คุณสมบัติสอบเข้ามหาวิทยาลัยได้ คือนโยบายหนึ่งที่รัฐบาลประกันวิศวกร ให้กับ
อุตสาหกรรมของประเทศ (วรินทร์ ววงศ์, 2546, หน้า 78-79) โขวะที่ 34 (พ.ศ. 2502) ได้
มีการปรับปรุงหลักสูตรอีกครั้ง โดยประเทศไทยมีความประสงค์จะให้กลับไปสู่จุดเดิม
คือ การเน้นให้ความสำคัญกับสถาบันจักรพรรดิและเน้นเรื่องศาสนา โดยให้มีการสอน
วิชาจริยธรรมสัปดาห์ละ 1 ครั้งแต่ถือเป็นวิชาพิเศษและไม่มีการสอบ สาเหตุที่มีการใส่
วิชาจริยธรรมลงไปหลักสูตรแม้จะถือว่าเป็นวิชาพิเศษ เนื่องจากเมื่อปี โขวะที่ 25

(พ.ศ. 2493) เกิดสงครามคาบสมุทรเกาหลี รัฐมนตรีศึกษาธิการในสมัยนั้นคือ นายอามาโนะ สาดาสุเกะมีดำริจะให้พื้นวิชาจริยธรรมอย่างเจียบ ๆ เพื่อเน้นความรักชาติ หรือเมื่อปีโชวะที่ 30 (พ.ศ. 2498) เมื่อมีการปรับปรุงวิชาสังคม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษานายอัน โดได้กล่าวว่ายอยากให้นั้นสถาบันจักรพรรดิ เป็นต้น จากเหตุการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้จึงได้เกิดมีการจัดเวลาพิเศษสำหรับวิชาจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้นต่อมา เมื่อปีโชวะที่ 40 (พ.ศ. 2508) คณะกรรมการการศึกษาส่วนกลางได้มีการรายงานกลางปี เกี่ยวกับภาพของคณัฐปุ่ที่ถูกคาดหวัง แต่ได้รับกระแสต่อต้านมากจนต้องมีการแก้ไขใหม่ในปีต่อมาคือ ปีโชวะที่ 41 (พ.ศ. 2509) จึงได้มีการรายงานขั้นสุดท้ายแม้กระนั้นก็ตามพื้นฐานหลักที่รัฐต้องการให้ประชาชนมีใจที่รักประเทศชาติในทางที่ถูกต้อง และมีความรักเทิดทูนต่อสถาบันจักรพรรดิไม่ได้เปลี่ยนแปลงแน่นอน ในหมู่นครุ่นหนุ่มสาวต่อต้านและไม่เห็นด้วยต่อความคิดนี้ เพียงมีการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาและวิธีการสอน ดังนี้ (วรินทร์ ววงศ์, 2546, หน้า 79-80)

- 1) ครูเปลี่ยนบทบาทจากผู้สอน เป็นผู้ช่วย
 - 2) วิธีการเรียน โดยให้ทำโครงการเป็นเรื่อง ๆ โดยผ่านกระบวนการโต้เถียง เนื้อหาของการเรียนจะเป็นรูปแบบเรียนทีละหัวข้อ
 - 3) สมัยก่อนตำราเรียน คือ เนื้อหาการเรียนทั้งหมด ดังนั้น การเรียนสมัยก่อนคือการสอนในตำราเรียนทั้งหมด แต่หลังสงคราม การสอนจะอิงตำราเป็นหลัก แต่ครูจะกระตุ้นให้เด็กใช้ประโยชน์จากห้องสมุด หรือใช้สื่อการสอนในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสนใจ
 - 4) เน้นอบรมการใช้ชีวิตประจำวัน เด็ก ๆ จะถูกชี้แนะในเรื่องการปฏิบัติตนของแต่ละคน เน้นให้เห็นความสามารถเฉพาะตัวของแต่ละบุคคล
 - 5) นำวิธีการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาเข้ามาใช้เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
- นอกจากนี้ หลังสงครามมีการเปลี่ยนแปลงแบบเรียนจากรัฐเป็นผู้จัดทำ เป็นรัฐเป็นเพียงผู้อนุญาตให้ใช้เป็นตำราเรียนได้ (วรินทร์ ววงศ์, 2546, หน้า 80) คณัฐปุ่ได้รับแรงกระตุ้นจากข้อมูลที่บอกเล่าจากผู้คนที่ได้มีโอกาสไปเยือนทวีปยุโรป และทวีปอเมริกา หรือได้รับการสอนโดยตรงจากคนต่างชาติที่มาประเทศญี่ปุ่น หลังจากนั้น

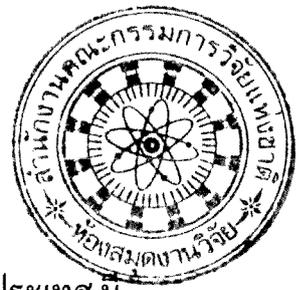
รัฐบาลญี่ปุ่นได้ส่งคณะผู้บริหารทางการศึกษาไปท่อเมริกาและยุโรป หรือส่งให้ไปเรียน พวกนี้เมื่อกลับมาได้นำสิ่งที่ตนเองได้รู้ได้รับประสบการณ์มาพัฒนาประเทศทั้งระบบ เนื้อหา วิธีการ อาคารของโรงเรียน วิทยาศาสตร์สมัยใหม่ที่เรียนจากประเทศตะวันตกได้ มี ความพยายามที่จะนำเอามาเป็นของญี่ปุ่นให้จงได้ กลุ่มคนเหล่านี้ได้สืบเนื่อง ความพยายามจวบจนถึงปัจจุบัน ในสมัยเมจิที่เริ่มมีความเป็นยุคของโรงเรียนนั้นหมายถึง คนญี่ปุ่นมีความต้องการรับวัฒนธรรมจากประเทศตะวันตกเข้ามาเป็นหนึ่งเดียวกับญี่ปุ่น ความกระตือรือร้นนี้เป็นความต้องการที่จะเปลี่ยนประเทศญี่ปุ่นจากระบบศักดินาให้เป็น ประเทศสมัยใหม่ และสิ่งที่ทำให้ประเทศญี่ปุ่นพัฒนาเป็นสังคมสมัยใหม่ได้ คือ ความสำเร็จในการรับเอาการศึกษา และวัฒนธรรมแบบตะวันตกเข้ามานั่นเอง การปฏิรูป การศึกษาของประเทศญี่ปุ่น แบ่งออกเป็น 4 ช่วง ดังนี้คือ (วรินทร์ ววงค์, 2546, หน้า 75)

ครั้งที่ 1 การปฏิรูปการศึกษาเริ่มในสมัยเมจิ พ.ศ. 2401 ในสมัยนี้ได้มีการสร้าง ระบบการศึกษาสมัยใหม่แบบตะวันตกขึ้น

ครั้งที่ 2 การปฏิรูปการศึกษา พ.ศ. 2490 เป็นการปฏิรูปการศึกษาหลัง สงครามโลกครั้งที่ 2 เน้นความเป็นประชาธิปไตยเป็นการศึกษาเพื่อมวลชนให้พลเมือง ทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาที่เท่าเทียมกัน

ครั้งที่ 3 การปฏิรูปการศึกษาหลังปี พ.ศ. 2523 ซึ่งสภาการปฏิรูปการศึกษา แห่งชาติมีวิสัยทัศน์ที่จะเน้นสาระสำคัญ 3 เรื่อง คือ (1) เน้นความสำคัญของปัจเจกบุคคล มากขึ้น (2) เน้นระบบการศึกษาตลอดชีวิต (3) เน้นการศึกษาที่สอดคล้องกับการ เปลี่ยนแปลง เช่น ความเป็นนานาชาติ วัฒนธรรมและการกีฬา การพัฒนาไปสู่ สังคมสารสนเทศพร้อมด้วยการส่งเสริมงานด้านการวิจัยทางวิทยาศาสตร์และการศึกษา นอกระบบมากขึ้น การลดความเคร่งเครียดในการเรียนในสถานศึกษาให้มีความยืดหยุ่น มากขึ้น ปรับปรุงการอุดมศึกษา และส่งเสริมสถาบันการศึกษาเอกชน เป็นต้น (กมล สดประเสริฐ และสุนทร สุนนท์ชัย, 2541, หน้า 8) โดยกระทรวงศึกษาธิการของ ญี่ปุ่นได้ทำการปฏิรูปการศึกษาใน 4 ด้าน ดังต่อไปนี้ (วรินทร์ ววงค์, 2546, หน้า 83-84)

1) ให้การศึกษาทางด้านจิตใจให้เต็มอิม เน้นให้เด็กมีเวลาเป็นของตนเองมากกว่า แต่ก่อน ไม่ใช่เรียนแต่ทางด้านวิชาการอย่างเดียวให้รู้จักคิดด้วยตนเอง ปลุกฝังให้ สามารถมีพลังในการดำรงชีวิต เรียนรู้กฎเกณฑ์การใช้ชีวิตในสังคม มีความซื่อสัตย์

สุจริต มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น รักษาวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามของประเทศ มีความสำนึกในความเป็นนานาชาติ

2) มีระบบการศึกษาที่เด็กสามารถเลือกเรียนได้หลายเส้นทางตามความถนัดของแต่ละคน เปลี่ยนระบบการศึกษาจากรูปแบบเดียวเป็นการเน้นเนื้อหาการเรียนที่ให้เด็กสามารถมีทางเลือกเรียนได้ตามความถนัด ระบบการศึกษาให้มีหลายเส้นทาง ให้มีความยืดหยุ่นในเรื่องอายุของนักเรียนที่จะเข้ามหาวิทยาลัย

3) กระจายอำนาจการศึกษาให้ท้องถิ่นหรือโรงเรียนมีอิสระในการบริหารของตนเอง

4) ปฏิรูปมหาวิทยาลัยและสนับสนุนให้มีการวิจัย

ครั้งที่ 4 ปี พ.ศ. 2543 ประเทศญี่ปุ่นได้มีการปฏิรูปการศึกษาอีกครั้ง โดยในสมุดปกขาวปี พ.ศ. 2544 (Japanese Government in Policies in Education, Culture, Sports, Science and Technology 2001) ซึ่งเป็นนโยบายของกระทรวงศึกษาวัฒนธรรมกีฬาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้กำหนดหลักการเบื้องต้น (Basic Approach) สำหรับการปฏิรูปการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ไว้ดังนี้ (Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology, 2001, Online)

1) ปลุกฝังให้คนญี่ปุ่นมีแนวคิดของความเป็นมนุษย์ (Sense of Humanity) เป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องสอนให้เด็กได้ตระหนักถึงความเป็นมนุษย์ในแง่มุมต่าง ๆ ทั้งของตนเองและสังคม เช่น การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น เห็นคุณค่าของตัวเอง การมีส่วนร่วมของเยาวชนในชุมชน ในการสอนเรื่องเหล่านี้ต้องได้รับความร่วมมือจากบ้าน โรงเรียน และชุมชน ผลการสำรวจเรื่องประสบการณ์ของเด็กที่ได้จากกิจกรรม จัดโดยกระทรวงศึกษาวิทยาศาสตร์ กีฬาและวัฒนธรรมในปี 1998 พบว่า เด็กที่มีกิจกรรมกลางแจ้งและได้รับมอบหมายให้ทำงานบ้านเป็นประจำจะมีแนวคิดด้านศีลธรรมดีกว่าเด็กอื่น ๆ การศึกษาคควรเริ่มที่บ้าน โดยต้องเริ่มจากพื้นฐานการใช้ชีวิตและกฎเกณฑ์ของสังคม ควรจัดให้มีหน่วยงานของชุมชน เพื่อจะช่วยให้ความรู้แก่ผู้ปกครองในเรื่องนี้

2) ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถพิเศษและความคิดสร้างสรรค์ของแต่ละบุคคลในการนี้จะต้องมีระบบในการพัฒนาปัจเจกบุคคล ในระดับประถมและมัธยม

โรงเรียนต้องทำหน้าที่แนะแนวทางให้นักเรียน ซึ่งมีความสามารถที่แตกต่างกัน ตลอดจนจัดให้มีหลักการในการพัฒนาศักยภาพให้สูงขึ้น โรงเรียนต้องปลูกฝังให้นักเรียนมีความต้องการในการจะพัฒนาตนเองผ่านทางด้านกิจกรรมต่าง ๆ จัดให้มีโครงการเตรียมความพร้อมก่อนสอบเข้ามหาวิทยาลัย สำหรับการศึกษาในระดับปริญญาตรี และสูงกว่า ต้องเน้นความเข้มแข็งในการศึกษาและวิจัย จัดตั้งเป็นสถาบันที่มีความเชี่ยวชาญเพื่อให้ความรู้แก่ผู้ที่สนใจ ตลอดจนเชิญชวนให้เยาวชนสนใจศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นและสนับสนุนทุนการศึกษา

3) สร้างโรงเรียนสำหรับคนรุ่นใหม่การที่จะบรรลุเป้าหมายเราจะต้องมีระบบการศึกษาที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและปรับเปลี่ยนความคิดของคนได้ โรงเรียนประถมและมัธยมต้องกระจายอำนาจ และรับฟังความคิดเห็นของชุมชนมากขึ้น ต้องยกระดับอาชีพครูให้สูงขึ้น สำหรับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น มหาวิทยาลัยต้องแข่งขันได้ในระดับสากล ต้องพึ่งพาตนเองได้และมีความชัดเจนในด้านการบริหารต้องมีความยืดหยุ่นในการจัดหาครู และปรับปรุงระบบการประเมินผลงานของครูรากฐานของระบบการศึกษาของประเทศญี่ปุ่นในปัจจุบันได้รับการพัฒนาจากช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ในช่วงปลายของปี พ.ศ. 2483 ประเทศญี่ปุ่นได้เริ่มปฏิรูปการศึกษาผ่านร่างกฎหมายปรากฏเป็นกฎหมายพื้นฐานทางการศึกษา (Fundamental Law of Education) และกฎหมายการศึกษาในระบบโรงเรียน (School Education Law) ในปี พ.ศ. 2490 หลังจากการประกาศใช้กฎหมายทั้งสองฉบับนี้ ระบบการศึกษาที่เรียกว่าระบบ 6-3-3-4 จึงได้รับการจัดตั้งบนพื้นฐานของหลักการแห่งความเท่าเทียมกันของโอกาสทางการศึกษา (World Education Forum, 2000, Online) โดยการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี แบ่งออกเป็นชั้นประถมศึกษา 6 ปี ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 3 ปี ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย 3 ปี (สมาคมการศึกษานานาชาติแห่งประเทศไทย, 2546, หน้า 3) การศึกษาภาคบังคับ 9 ปี รัฐจัดแบบให้เปล่าสำหรับเด็กอายุ 6-15ปี ส่วนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นโรงเรียนสามัญศึกษาเสียส่วนใหญ่และมีโรงเรียนอาชีวะ และเทคนิคอยู่บ้าง สำหรับผู้ที่ต้องการเรียนต่อในระดับมหาวิทยาลัย โรงเรียนในประเทศญี่ปุ่นจัดการศึกษาแบบสหศึกษา และประเทศญี่ปุ่นจัดการศึกษาด้วยระบบสายเดียว (Single line or unitary system) กล่าวคือเด็กในภาคบังคับทุกคนเรียนหลักสูตรเดียวกันหมดทั้งระบบการศึกษาไม่มี

การแบ่งแยกเด็กด้วยเกณฑ์ต่าง ๆ เด็กที่เรียน โรงเรียนเดียวกัน เรียนเหมือนกัน (ศักดา
ปรางค์ประทานพร, 2530, หน้า 43-45) แต่ละช่วงชั้นการศึกษามีลักษณะพิเศษ
ดังต่อไปนี้ (World Education Forum, 2000, Online)

1) โรงเรียนระดับประถมศึกษา เด็กทุกคนที่มีอายุตั้งแต่ 6 ขวบเป็นต้นไปจะต้อง
เรียนในระดับประถมศึกษาเป็นเวลา 6 ปี นั้น หมายความว่าเด็กที่มีอายุระหว่าง 6-12 ปี มี
การพัฒนาทางสติปัญญาและร่างกาย เหมาะกับการศึกษาในระดับประถมศึกษา

2) โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น นักเรียนทุกคนที่เรียนจบระดับประถม
ศึกษาจะต้องเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น นักเรียนในระดับนี้มีอายุอยู่ในช่วง
12-15 ปี

3) โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในระดับการศึกษานี้มีหลักสูตรอยู่ 3
แบบ ได้แก่ 1) เรียนเต็มเวลา (Full Time) 2) เรียนบางเวลา (Part Time) 3) เรียนทางไกล
(Correspondence) การเรียนเต็มเวลาใช้เวลาทั้งสิ้น 3 ปี ในขณะที่ 2 แบบหลังจะต้องใช้
เวลาในการเรียนมากกว่า การเรียนแบบบางเวลาแบ่งต่อไปได้อีก 2 แบบ คือ เรียนในช่วง
กลางวัน หรือเรียนในช่วงเย็น ส่วนใหญ่หลักสูตรที่มีจะเป็นมีการเรียนแบบช่วงเย็น

4) โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา แบบ 6 ปี ในปี พ.ศ. 2542 ประเทศญี่ปุ่นได้มี
ทางเลือกใหม่ในระบบการศึกษา โดยพยายามขยายช่วงระยะเวลาของการศึกษาในช่วง
มัธยมในยาวนานขึ้น นั่นคือ การเลือกเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย
ต่อเนื่องกันสถาบันการศึกษาแบบอื่น ๆ เริ่มมีขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 ในปี พ.ศ. 2504 เริ่ม
มีหลักสูตรแบบทางไกล (Correspondence) เพื่อเพิ่มทางเลือกแก่นักเรียนที่จะเรียนใน
ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในปี พ.ศ. 2505 วิทยาลัยเทคโนโลยี (College of
Technology) ได้ถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นทางเลือกของนักเรียนที่ไม่ต้องการเรียนต่อในระดับ
มัธยมศึกษาตอนปลาย โดยจะต้องเรียนต่ออีก 5 ปีทางด้านเทคโนโลยี นอกจากนั้น
วิทยาลัยที่ให้การอบรมพิเศษและ โรงเรียนแบบอื่น ๆ สามารถให้ประกาศนียบัตรทั้งแบบ
อาชีวะเทคนิค และหลักสูตรในแบบอื่น ๆ ที่สามารถประยุกต์ใช้ได้กับชีวิตจริง
นอกจากนี้ยังมีการศึกษาพิเศษสำหรับเด็กพิการ ทั้งใน โรงเรียนพิเศษและห้องเรียนที่จัด
ไว้เฉพาะ ซึ่งได้รับการประยุกต์ให้เหมาะสมตามความจำเป็นและความต้องการสำหรับ

ระดับและความพิการของเด็กและระดับอนุบาลไม่จัดอยู่ในการศึกษาภาคบังคับ โรงเรียนในประเทศญี่ปุ่น แบ่งภาคเรียนเป็น 3 ภาค ดังนี้คือ

ภาคที่ 1 เริ่ม 6 เมษายน – 25 กรกฎาคม

ภาคที่ 2 เริ่ม 1 กันยายน – 25 ธันวาคม

ภาคที่ 3 เริ่ม 9 มกราคม – 24 มีนาคม

ในปีหนึ่งจะมี จำนวนวันเรียนทั้งสิ้นประมาณ 230 วัน เท่าที่ผ่านมามีเด็กจะต้องเรียนวันเสาร์ครึ่งวัน โดยเรียนสัปดาห์ละ 3 วัน แต่ตั้งแต่ปีการศึกษา พ.ศ. 2538 เป็นต้นไป เด็กนักเรียนจะเรียนเฉพาะวันเสาร์ที่ 1 และ 3 ส่วนเสาร์ที่ 2 และ 4 จะเป็นวันหยุด แม้ว่าเด็กจะได้หยุดวันเสาร์เพิ่มขึ้น แต่เนื้อหาวิชาจะยังคงเดิม ไม่ได้ลดลงตามไปด้วย ในปี พ.ศ. 2545 โรงเรียนในประเทศญี่ปุ่นได้มีนโยบายยกเลิกการเรียนวันเสาร์ และจะมีการเปลี่ยนหลักสูตรอีกครั้งในโรงเรียน ประเด็นสำคัญในการเปลี่ยนคือ ลดเนื้อหาวิชาลง 30% เพื่อให้แต่ละโรงเรียนมีอิสระในการเลือกเนื้อหาที่อยากสอนได้เอง และให้นักเรียนมีโอกาสเลือกวิชาที่ตนชอบได้มากขึ้น (Ministry of Education, Culture, Sports and Technology, 2001) ซึ่งประเทศญี่ปุ่นจัดการศึกษาภาคบังคับเป็นเวลา 9 ปี ซึ่งเป็นการศึกษาแบบให้เปล่า เป็นการศึกษาในระดับประถมศึกษา 6 ปี และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (Junior High School) 3 ปี โดยยึดหลักความเท่าเทียมกันทางการศึกษาให้สามารถพัฒนาได้ตามศักยภาพของแต่ละบุคคล และมีนโยบายกระจายอำนาจทางการศึกษาไปสู่ส่วนภูมิภาค ให้แต่ละท้องถิ่นสามารถจัดการศึกษาได้ตามความต้องการและความพร้อมของท้องถิ่น ญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีการกำหนดระยะเวลาสำเร็จหลักสูตรที่ยืดหยุ่นตามความสะดวกของผู้เรียน และให้มีระบบการเทียบโอนหน่วยกิต การจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนของประเทศญี่ปุ่นจัดระดับการศึกษาออกเป็นระดับต่าง ๆ

1. ระดับก่อนประถมศึกษา

การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาไม่เป็นการศึกษาภาคบังคับเป็นการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีอายุตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไป เพื่อพัฒนาเด็กด้านร่างกาย และความคิด และให้รู้จักสิ่งแวดล้อมรอบตัว และเป็นการเตรียมความพร้อมในการเข้าเรียนระดับประถมศึกษา การจัดการศึกษาระดับนี้ดำเนินการในโรงเรียนอนุบาล ซึ่งอยู่ภายใต้

การกำกับดูแลของกระทรวงศึกษาธิการ และสถานรับเลี้ยงเด็ก ซึ่งอยู่ภายใต้การดูแลของกระทรวงสาธารณสุขและสวัสดิการ

2. ระดับประถมศึกษา

การศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นการศึกษาภาคบังคับ ใช้เวลาเรียน 6 ปี เป็นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อพัฒนาทั้งด้านร่างกาย และจิตใจของเด็ก

3. ระดับมัธยมศึกษา

การศึกษาระดับมัธยมศึกษาแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย

3.1 มัธยมศึกษาตอนต้น (Junior High School)

การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการศึกษภาคบังคับใช้เวลาเรียน 3 ปี นอกจากนั้น ยังมีการจัดสอบเทียบความรู้ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สำหรับผู้ที่เรียนไม่จบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น หรือไม่ได้เข้าเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้ที่ผ่านการสอบสามารถเข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายได้

3.2 มัธยมศึกษาตอนปลาย (Senior High School)

การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีทั้งการจัดการศึกษาสายสามัญ และสายอาชีพ และหลักสูตรประสม การศึกษาสายสามัญ แบ่งออกเป็น มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ส่วนสายอาชีพจะมีการจัดสอนวิชาชีพต่าง ๆ เช่น เกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม การประมง คหกรรม และ การพยาบาล เป็นต้น การจัดการศึกษาในระดับนี้ มีทั้งการจัดการศึกษาในเวลา ใช้เวลาเรียน 3 ปี การจัดการศึกษานอกเวลาในตอนเย็นใช้เวลาเรียน 4 ปี และการศึกษาทางไกล สำหรับผู้ที่ทำงานแล้ว ที่ต้องการได้รับประกาศนียบัตรมัธยมศึกษาตอนปลาย

4. ระดับหลังมัธยมศึกษา

การจัดการศึกษาระดับสูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลายของญี่ปุ่น แบ่งตามประเภทของสถาบันอุดมศึกษา ได้ดังนี้

4.1 มหาวิทยาลัย

การจัดการศึกษาในมหาวิทยาลัยเน้นการจัดการศึกษาสาขาวิชาทางศิลปศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ การศึกษาในระดับปริญญาตรีใช้เวลาเรียน 4 ปี ยกเว้นคณะ

แพทยศาสตร์ ทันตแพทยศาสตร์ และสัตวแพทยศาสตร์ มีระยะเวลาศึกษา 6 ปี การศึกษาในมหาวิทยาลัยมีทั้งหลักสูตรเต็มเวลา และหลักสูตรนอกเวลา เรียนในภาคค่ำ สำหรับผู้ที่ทำงานในเวลากลางวัน ใช้เวลาศึกษา 5 ปี นอกจากนั้นเพื่อเป็นการเพิ่มโอกาสทางการศึกษา ยังมีการจัดการศึกษาทางไกลผ่านสื่อต่าง ๆ โดยใช้ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ ทั้งในระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และหลักสูตรที่ไม่รับปริญญา (หลักสูตร 1 ภาคการศึกษาหรือ 1 ปีการศึกษา) ส่วนการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามีการจัดการศึกษาในหลักสูตรปริญญาโท ปริญญาเอก และระดับหลังปริญญาเอก (Professional Degree)

4.2 วิทยาลัยชั้นต้น (Junior College)

จัดการศึกษาระดับอนุปริญญา สำหรับผู้ที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ใช้เวลาเรียน 2-3 ปี มีการสอนในสาขาวิชาทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เช่น คหกรรม บริหารธุรกิจ การบัญชี และการออกแบบ เป็นต้น ผู้ที่ศึกษาในวิทยาลัยชั้นต้นสามารถเปลี่ยนไปศึกษาในมหาวิทยาลัยได้ วิทยาลัยชั้นต้นส่วนใหญ่เป็นวิทยาลัยสำหรับผู้หญิง และเป็นของเอกชน

4.3 วิทยาลัยเทคนิค (Technical College)

เป็นการจัดการศึกษาให้ผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จัดการศึกษาด้านเทคโนโลยี เพื่อเตรียมคนให้มีความรู้ความสามารถที่จำเป็นแก่อาชีพทางสายช่างเทคนิค เป็นหลักสูตรต่อเนื่อง 5 ปี แต่ในสาขาพาณิชยนาวี (Mercantile Marine) ใช้เวลาเรียน 5 ปี 6 เดือน ส่วนใหญ่เป็นวิทยาลัยเทคนิคทางสายวิศวกรรมศาสตร์ และสาขาที่เกี่ยวข้อง ผู้สำเร็จการศึกษาจะได้รับวุฒินุปริญญา ผู้สำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยเทคนิค และมีคุณสมบัติตามที่กำหนดสามารถศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นได้ และบางวิทยาลัยได้รับอนุมัติให้จัดการศึกษาได้ถึงระดับปริญญาตรี

4.4 วิทยาลัยฝึกอาชีพเฉพาะทาง (Special Training College หรือ Professional Training College)

เป็นการจัดการศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพสำหรับผู้จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือสูงกว่า เพื่อฝึกอาชีพเฉพาะทาง เช่น การพยาบาล ภาษาอังกฤษ ศิลปะ ดนตรี เกษตรกรรม การบัญชี การแสดงและการจัดการ

สารสนเทศ เป็นต้น มีระยะเวลาเรียนและฝึกอบรม 1-3 ปี ส่วนใหญ่เป็นวิทยาลัยของเอกชน

4.5 โรงเรียนฝึกอบรมวิชาชีพ (Miscellaneous School)

เป็นการจัดการฝึกอบรมวิชาชีพทั้งระยะสั้นและระยะยาว มีความยืดหยุ่นตามความต้องการของผู้เรียน โรงเรียนเหล่านี้ ได้แก่ โรงเรียนสอนตัดเสื้อ โรงเรียนสอนการฝีมือ โรงเรียนสอนการประกอบอาหาร เป็นต้น ใช้เวลาฝึกอบรม 1 ปี หรือมากกว่า แต่บางหลักสูตรใช้เวลาเพียง 3 เดือน ส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนของเอกชน

5. การจัดอาชีวศึกษาของประเทศญี่ปุ่น

การอาชีวศึกษาของประเทศญี่ปุ่นเริ่มในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมีการจัดการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนที่เลือกเรียนหลักสูตรสายอาชีพ หรือเรียนในหลักสูตรมัธยมแบบประสม ซึ่งมีการจัดสอนสาขาวิชาชีพต่าง ๆ เช่น เกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม การประมง คหกรรม การพยาบาล เป็นต้น โดยมีการจัดการเรียนการสอนทั้งในเวลา นอกเวลา และการศึกษาทางไกล ส่วนในระดับหลังมัธยมศึกษา มีการจัดการศึกษาวิชาชีพในวิทยาลัยชั้นต้น รับผู้จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ใช้เวลาเรียน 2-3 ปี และวิทยาลัยเทคนิครับผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ใช้เวลาเรียน 5 ปี สำหรับการศึกษาวินิจฉัยเฉพาะทาง มีการจัดในวิทยาลัยฝึกอาชีพเฉพาะทาง โดยรับผู้จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือสูงกว่า

นอกจากนั้น ยังมีการจัดฝึกอบรมวิชาชีพทั้งระยะสั้นและระยะยาวตามความสนใจของผู้เรียนในโรงเรียนฝึกอบรมวิชาชีพประเทศญี่ปุ่นยังมีกระทรวงแรงงานเป็นหน่วยงานหลักอีกแห่งหนึ่งที่มีหน้าที่ดำเนินการฝึกอบรมวิชาชีพให้กับแรงงาน โดยมี 1) การฝึกอบรมขั้นพื้นฐาน เป็นการให้ความรู้และฝึกทักษะที่จำเป็นสำหรับการทำงาน 2) การฝึกอบรมเพื่อเพิ่มทักษะความสามารถในการปฏิบัติงานสำหรับการทำงานของช่างฝีมือที่มีความสามารถสูงขึ้น 3) การฝึกอบรมเพื่อเพิ่มศักยภาพให้สูงขึ้น เพื่อให้มีความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับการทำงาน และ 4) การฝึกอบรมสำหรับผู้ว่างงานหรือผู้ที่ต้องการเปลี่ยนอาชีพ การฝึกอบรมเหล่านี้จัดในศูนย์การฝึกอบรมอาชีพ ศูนย์พัฒนาทักษะ และสถานฝึกอบรมวิชาชีพ ภาคเอกชนหรือสถานประกอบการในประเทศญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาและฝึกอบรมสำหรับพนักงานตั้งแต่แรกเข้าจนตลอด

การประกอบอาชีพ สถานประกอบการขนาดใหญ่มีการจัดตั้งศูนย์ฝึกอบรมในส่วนของตนเอง ส่วนสถานประกอบการขนาดกลาง และขนาดเล็กจะอาศัยศูนย์ฝึกทักษะ และวิทยาลัยเทคนิคเป็นสถานที่สำหรับใช้ในการฝึกอบรมพนักงาน ซึ่งแต่ละแห่งจะมีการจัดหลักสูตรการศึกษา ร่วมกันกับสถานประกอบการ ส่วนการจัดการฝึกอบรมในสถานประกอบการนั้น มีทั้งที่เป็นการสร้างและเพิ่มพูนทักษะเฉพาะเพื่อปฏิบัติงาน เพื่อเปลี่ยนตำแหน่งหรือเลื่อนระดับตำแหน่ง เช่น การฝึกอบรมสำหรับพนักงานใหม่ ผู้บริหารระดับต้น ผู้บริหารระดับกลาง และผู้บริหารระดับสูง เป็นต้น

นโยบายการศึกษาของประเทศญี่ปุ่น พอสรุปได้ว่าประเทศญี่ปุ่นมีการปฏิรูปการศึกษาอยู่ 4 ช่วง แต่การปฏิรูปขนาดใหญ่จะอยู่ในช่วงที่ 2 ในปี 2490 เป็นการเปลี่ยนแปลงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เน้นให้ประชาชนทุกคนได้รับการศึกษาที่เท่าเทียมกัน ที่เรียกระบบการศึกษาว่า 6-3-3-4 จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี แบ่งออกเป็นชั้นประถมศึกษา 6 ปี ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 3 ปี มัธยมศึกษาตอนปลาย 3 ปี ส่วนที่เหลือเป็นการศึกษาหลังมัธยมศึกษาตอนปลาย นอกจากการจัดการศึกษาขั้นต้นแล้ว ประเทศญี่ปุ่นยังมีการจัดการศึกษาสายอาชีพ เพื่อรองรับตลาดแรงงานอุตสาหกรรม กล่าวคือการอาชีวศึกษาของประเทศญี่ปุ่นเริ่มในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมีการจัดการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนที่เลือกเรียนหลักสูตรสายอาชีพ หรือเรียนในหลักสูตรมัธยมแบบประสม

ความหมายและปรัชญาของการจัดการอาชีวศึกษา

การศึกษาเป็นระบบหนึ่งในระบบสังคม โดยมุ่งพัฒนาเยาวชนของชาติเข้าสู่อาชีพ ถูกกำหนดขึ้นเป็นนโยบายของรัฐ ตั้งแต่มีการนำ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ. ศ. 2504 - 2509) มาใช้ โดยมอบหมายให้ “กรมอาชีวศึกษา” เป็นหน่วยงานที่รับนโยบายมาดำเนินการมีหน้าที่ในการผลิตกำลังคนด้านอาชีวศึกษา เรียกอีกอย่างว่า การศึกษาด้านวิชาชีพ หรือการจัดการศึกษาและฝึกอบรมทางวิชาชีพ ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการทางสังคมและสภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ

ดังนั้นการอาชีวศึกษาจึงเป็นระบบย่อยของการศึกษาซึ่งเป็นการศึกษาเพื่อชีวิต โดยมุ่งให้ผู้ได้รับการศึกษาหรือฝึกอบรมในด้านนี้มีสมรรถภาพในการทำงาน มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รวมทั้งความรู้ความสามารถและทักษะในการผลิต การแปรรูปและการจำหน่าย การอาชีวศึกษาที่จะช่วยให้บุคคลได้ค้นพบความสามารถของตน เพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2542, หน้า 13-14)

ความหมายของการอาชีวศึกษาและเทคนิคศึกษา และการฝึกอบรม หมายถึง

1. เป็นการศึกษาที่เป็นองค์ประกอบส่วนสำคัญของสายสามัญ เป็นเรื่องของ การเตรียมคนเข้าสู่อาชีพ และโลกของการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ
2. เป็นส่วนสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิต และเป็นการเตรียมบุคคลที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม
3. เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม
4. เป็นวิธีการสนับสนุนการแก้ปัญหาความยากจน เป้าหมาย คือ พัฒนาคคนให้เต็มศักยภาพโดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม สร้างพลังให้คนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ให้ การศึกษาตลอดชีวิต มีคุณวุฒิวิชาชีพ จัดการเรียนรู้แบบเปิดและยืดหยุ่น มีการรับรอง และเทียบโอนประสบการณ์ ให้ความสำคัญสูงกับการอาชีวศึกษา โดยกำหนดให้เป็น วาระแห่งชาติ มีการปฏิรูปการลงทุนให้สอดคล้องกับแผนพัฒนา มีเกณฑ์มาตรฐาน ตัวชี้วัดต่าง ๆ ในการจัดการเพื่อคุณภาพ มีการเชื่อมโยงระหว่างการศึกษาด้านต่าง ๆ การศึกษาต่อเนื่อง และการทำงาน ใช้การเรียนรู้แบบสมรรถนะเป็นฐาน โดยมีทักษะหลัก ทักษะที่จำเป็น เพื่อการดำเนินชีวิต บุคลากรต้องมีคุณวุฒิ คุณภาพ และคุณสมบัติที่ เหมาะสม มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สถานภาพของผู้จบและผู้ทำงานในสาย วิชาชีพเทียบได้กับสาขาวิชาชีพอื่น ชีรวุฒิ บุญยโสภณ (2542) กล่าวว่าการจัดการศึกษา เพื่อเตรียมทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพสำหรับอาชีพหนึ่ง หรือกลุ่มอาชีพ โดยจัดเป็น ขบวนการศึกษาที่มุ่งพัฒนาและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลในด้านทักษะ หรือ ความชำนาญงาน (Psychomotor Domain) ด้านความรู้ ความเข้าใจ (Cognitive Domain) และด้านเจตคติ (Affective Domain) เพื่อให้สามารถประกอบอาชีพที่ตนเลือกเรียน ได้ อย่างมีประสิทธิภาพ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้ความหมายของ “การอาชีวศึกษา” ว่าหมายถึง การศึกษาที่มุ่งไปในทางช่างฝีมือ (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2525, ภายใต้คำว่า “การอาชีวศึกษา”) สำหรับคำในภาษาอังกฤษมีคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกับคำว่า อาชีวศึกษาหลายคำ เช่น Career Education, Vocational Education, Technical Education และ Technical and Vocational Education บุศรินทร์ ปัทมาคม (2527, หน้า 34) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การอาชีวศึกษาหมายถึง การให้พื้นฐานวิชาชีพซึ่งประกอบด้วยความรู้ ความชำนาญในการที่จะให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและเศรษฐกิจ

แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 ได้กล่าวถึงการศึกษาวิชาชีพ หรือ การอาชีวศึกษาไว้ในหมวดที่ 2 ข้อ 4.2 ไว้ว่าเป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้ และทักษะวิชาชีพให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ ทั้งในการประกอบอาชีพและรับจ้าง รวมทั้งสามารถดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพได้อย่างเหมาะสม

การจัดการศึกษาวิชาชีพหรือการอาชีวศึกษา อาจจัดในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งประเภท โรงเรียนหรือนอกโรงเรียน การศึกษาในระบบโรงเรียน เป็นการพัฒนาความรู้และทักษะวิชาชีพที่สอดคล้องกับแต่ละระดับของการศึกษา ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงระดับอุดมศึกษา ส่วนการจัดนอกระบบโรงเรียนเป็นการอบรมวิชาชีพเฉพาะด้านในระยะสั้นสำหรับผู้ที่ต้องการพัฒนาความรู้และทักษะเพิ่มเติม

นอกจากนี้การอาชีวศึกษายังหมายถึงการมุ่งผลิตกำลังคน โดยมุ่งให้สำเร็จการศึกษาทางด้านอาชีวศึกษามีคุณภาพที่จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้แก่ชาติ กำลังคนที่ผลิตโดยการอาชีวศึกษามีหลายระดับดังนี้

1. ระดับกึ่งฝีมือ (Semi-Skill)
2. ระดับฝีมือ (Skill)
3. ระดับช่างเทคนิคขั้นสูง (Technical Skill)

ความสำคัญของการอาชีวศึกษาในปัจจุบันเป็นยุคแห่งความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ช่วยส่งผลให้การผลิตมีผลสูงทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ ดังนั้นการอาชีวศึกษาจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศเป็นอันมากการอาชีวศึกษาเป็นการศึกษาที่มีอยู่คู่กับมนุษย์ตั้งแต่เกิดมนุษย์ในโลก การจัดการศึกษาในสมัยก่อนมุ่งเน้น

เพื่อการดำรงชีวิตอย่างแท้จริง แต่มาในสมัยปัจจุบันการอาชีวศึกษามุ่งเพื่อสร้างคนให้มีคุณภาพอย่างแท้จริง โดยสร้างคนเพื่อสร้างงาน และสร้างงานให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ปรัชญาการจัดการอาชีวศึกษา

ปรัชญาอาชีวศึกษามีความเชื่อมาจากความเชื่อที่ว่า มนุษย์เกิดมาต้องมีอาชีพ เพื่อที่จะได้มาซึ่งปัจจัย 4 ในการดำรงชีวิต คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค การอาชีวศึกษา จำเป็นต้องมีการเรียนรู้และความชำนาญในทักษะ รวมทั้งความสามารถในการปรับตัว และดำรงชีวิตอยู่ด้วยความสุขและเป็นประโยชน์ต่อสังคม

ปรัชญาการจัดการอาชีวศึกษา ได้นำปรัชญาการศึกษาของ จอห์น ดิวอี้ (Dewey, อ้างถึงใน ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์, ม.ป.ป., หน้า 15) มาประยุกต์ใช้ โดยกล่าวถึงการศึกษว่าเป็นการสร้างความรู้จากประสบการณ์ (Education is growth) ทั้ง 4 ด้าน คือ ทางกาย ทางอารมณ์ ทางสังคม และสติปัญญา โดยมุ่งการสร้างเสริมประสบการณ์ให้แก่บุคคลเพื่อปรับตัวให้เข้ากับสังคม ปรัชญาอาชีวศึกษายังได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดที่เชื่อว่า คนเราเรียนรู้จากประสบการณ์ เมื่อ ได้มีการปฏิบัติจริงอย่างสม่ำเสมอ คือ การเรียนรู้ด้วยการกระทำ (Learning by doing) ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ (Cognitive domain) ด้านเจตคติ (Affective domain) และด้านทักษะ (Psychomotor domain) การอาชีวศึกษาได้นำแนวคิดของบลูม (Bloom) มาใช้และดัดแปลงตามลักษณะของการจัดอาชีวศึกษา ซึ่งมุ่งเน้นไปในด้านการพัฒนาอาชีพ ได้เน้นความสำคัญของทักษะมากกว่าด้านสติปัญญา และด้านเจตคติ เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดความรู้ด้านอาชีพทั้งด้านการผลิต การทำ การตลาด การขาย โดยสามารถนำความรู้ทั้งด้านทฤษฎีและปฏิบัติไปใช้ในชีวิตประจำวัน แต่ปัจจุบันการอาชีวศึกษาเป็นทางสองแพร่ง นั่นคือ การจัดอาชีวศึกษาเพื่อสนองและป้อนผลผลิตคือผู้สำเร็จการศึกษา เข้าสู่ตลาดแรงงานเป็นบทบาทที่ต้องพึ่งพาตลาดแรงงานทางหนึ่ง กับอีกเส้นทางหนึ่งก็คือ การเพิ่มการเสริมสร้างอาชีพอิสระและเป็นผู้นำ ในด้านอาชีพ ด้วยเหตุนี้ปรัชญาอาชีวศึกษาจึงมี 2 แนวความคิด คือ (ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2542, หน้า 16)

1) ด้านปรัชญาอาชีวศึกษา คือการจัดการศึกษา เพื่อให้สอดคล้องหรือสัมพันธ์กับตลาดแรงงาน โปรแกรมหรือหลักสูตรต่างๆ ของอาชีวศึกษาก็จำเป็นต้องพิจารณาจาก

ปรัชญาของตลาดแรงงานหรือสถานประกอบการเป็นสำคัญ โดยถือเป็นมาตรฐานของการอาชีวศึกษา

2) ด้านปรัชญาอาชีวศึกษา คือ การจัดการศึกษา เพื่อเป็นการเสริมสร้างอาชีพ อิศระและเป็นผู้นำ ทางด้านวิชาชีพ โปรแกรมหรือหลักสูตรก็จำ เป็นต้องกำหนดโดย อาศัยภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ และระดับการศึกษาที่สูงขึ้นไปเป็นเกณฑ์ เพื่อให้ผู้เรียน สามารถเป็นผู้นำ ทางวิชาชีพ และสร้างงานอาชีพอิสระได้

จากความหมายของการอาชีวศึกษาดังกล่าวข้างต้น พอสรุปได้ว่าการอาชีวศึกษา เป็นการเรียนทฤษฎีและปฏิบัติผสมผสานกันอย่างเหมาะสมแล้ว องค์ประกอบในการจัดการศึกษาอื่น ๆ เช่น กำลังคนที่เป็นครูสอนอาชีวศึกษาที่มีความรู้ ความสามารถ เจตคติที่ดีและถูกต้องของการอาชีวศึกษา ตัวหลักสูตรอาชีวศึกษา วิธีการสอนตลอดจนวัสดุ อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องจักรและวัสดุในการฝึกฝน โดยมุ่งให้ผู้เรียนมีทักษะที่ถูกต้องเพื่อนำไปประกอบอาชีพ เป็นผู้มีความสามารถและเจตคติที่ดีในการประกอบอาชีพและในการจัดการ

หลักสูตรอาชีวศึกษา

ธีรวุฒิ บุญยโสภณ (2542) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรการอาชีวศึกษา ไว้ดังนี้ การจัดการกระบวนการวิชาเรียนทั้งทฤษฎี และปฏิบัติ ซึ่งรวมทั้งการจัดกิจกรรมการเรียน การสอน และการฝึกประสบการณ์จริงให้ผู้เรียนในแต่ละสาขาวิชาชีพ และแต่ละระดับ การศึกษา จะอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิดของสถานศึกษา โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะและเจตคติที่ดีในการประกอบอาชีพ

นอกจากนี้ ธีรวุฒิ บุญยโสภณ (2542) ยังได้อธิบายถึงอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่มีผลต่อการจัดหลักสูตรอาชีวศึกษา ไว้ดังนี้

1. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

เนื่องจากการศึกษามีความสัมพันธ์กับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ดังนั้นการพัฒนาการศึกษาจึงจำเป็นต้องสอดคล้องกับตลาดแรงงาน และในการที่จะทำ

ให้การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศดำเนินไปตามแผนที่วางไว้ได้ นั้น รัฐจะต้องกำหนดแนวนโยบายให้ชัดเจนว่าในแต่ละช่วงเวลาและแต่ละท้องถิ่น จะมุ่งส่งเสริมอาชีพใดและต้องการกำลังคนประเภทใด เพื่อจะได้กำหนดนโยบายการจัดการอาชีวศึกษาให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยพิจารณาถึงการใช้กำลังคนและทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่อย่างจำกัดให้คุ้มค่าที่สุด เนื่องจากรัฐเป็นผู้กำหนดไว้ว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติ จะมีระยะเวลา 5 ปี ในแต่ละแผน ดังนั้น การจัดแผนการศึกษาของชาติในระดับต่าง ๆ จึงต้องเปลี่ยนแปลงไปภายในระยะเวลา 5 ปีด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายการจัดหลักสูตรอาชีวศึกษาจะต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติในแต่ละแผนด้วย เพื่อให้ได้หลักสูตรที่สามารถผลิตและพัฒนาทรัพยากรกำลังคนได้อย่างมีคุณภาพ และสอดคล้องกับความต้องการของสถานประกอบการ นอกจากนี้ยังต้องให้สอดคล้องกับสถานะการขยายตัวทางเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง ของตลาดแรงงาน ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลงด้านสังคมของประเทศด้วย

2. ความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีสมัยใหม่

ปัจจุบัน ความเจริญทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ก้าวหน้าไปมาก ดังปรากฏให้เห็นในรูปแบบของสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น เครื่องใช้ในชีวิตรประจำวัน เครื่องใช้สำนักงาน และเครื่องมือเครื่องจักรที่ใช้ในการผลิตของโรงงานอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์เหล่านี้ต่างก็อาศัย ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ เข้ามาช่วยในขบวนการผลิตทั้งสิ้น

3. ความต้องการกำลังคนของสถานประกอบการ

การจัดการศึกษาด้านวิชาชีพในสถานศึกษาบางครั้งสถานศึกษาได้ผลิตกำลังคนบางสาขาวิชาชีพมากเกินไป โดยขาดการศึกษาความต้องการกำลังคนของสถานประกอบการ เป็นเหตุให้คนล้นงาน เกิดปัญหาการว่างงาน ผู้บริการจะต้องศึกษาสภาพความเป็นจริงและสำรวจตลาดแรงงานว่า ควรจะลด หรือเพิ่มการผลิตกำลังคนในสาขาวิชาใด การเปลี่ยนแปลงหรือจัดทำหลักสูตรขึ้นใหม่ก็ต้องพิจารณาถึงความต้องการของตลาดแรงงาน ในขณะเดียวกันความร่วมมือกับสถานประกอบการ ยังเป็นสิ่งสำคัญ

อย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงและจัดกระทำหลักสูตร การเรียนการสอนให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และการที่จะทราบถึงความขาดแคลนของสถานประกอบการ อาจพิจารณาจาก การขยายการผลิต การลงทุนจากต่างประเทศ การผลิตเพื่อส่งออก การแข่งขันในด้านสินค้าและบริการ

4. สถานะเศรษฐกิจภายในและภายนอกประเทศ

สถานะเศรษฐกิจภายในและภายนอกประเทศจะส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรการเรียนการสอน เมื่อสถานะเศรษฐกิจตกต่ำลง การขยายตัวของอุตสาหกรรมก็จะหยุดชะงักตามไปด้วย และส่งผลก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมต่าง ๆ มากมาย ในทางตรงกันข้ามถ้าสถานะทางเศรษฐกิจดีก็จะก่อให้เกิดการสร้างงานและอาชีพใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น ดังนั้นสถานศึกษาจะต้องพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับลักษณะงาน และอาชีพที่เกิดขึ้นใหม่

5. ชุมชนและสังคม

สภาพภูมิศาสตร์และ โครงสร้างทางสังคมของชุมชน มีผลต่อการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนมาก สถานศึกษาจัดการศึกษาขึ้นมา โดยมีเป้าหมายที่จะผลิตทรัพยากรมนุษย์ออกมารับใช้สังคมนั้น ๆ จึงต้องพิจารณาถึงการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนให้ตรงตามความต้องการของสภาพสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว เพื่อให้ได้กำลังคนในสาขาวิชาชีพนั้นออกไปทำงานได้ตรงตามสายงานอาชีพ ตัวอย่างเช่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมทางด้านเคมีมาก จึงได้มีการจัดหลักสูตรปริญญาตรีเคมีในสถานศึกษาที่อยู่ใกล้เคียงนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง

6. การเมือง

การเมืองมีส่วนสำคัญอย่างมากในการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการจัดการหลักสูตร การเมืองมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายทางด้านการศึกษาทุกระดับ ทุกสถานศึกษา ถ้ามติของประเทศไทยเปลี่ยนแปลงไปทิศทางของการศึกษาก็ย่อมเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย

7. โครงการความช่วยเหลือระหว่างประเทศ

การพัฒนาหลักสูตร พัฒนาคุณภาพครู-อาจารย์ การปรับปรุงอาคารเรียน โรงฝึกงาน การจัดหาอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องจักรที่ทันสมัย สำหรับใช้ในการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาอาชีวศึกษา รัฐบาลจะต้องใช้เงินลงทุนสูง ถ้าพึ่งเพียงเงินงบประมาณแผ่นดิน ไม่สามารถดำเนินงานได้มากนัก จำเป็นต้องอาศัยความช่วยเหลือจากต่างประเทศเข้ามา หรืออาจจะต้องกู้เงินดอกเบี้ยต่ำจากสถาบันการเงินระหว่างประเทศ เช่น ธนาคารโลก ธนาคารเพื่อพัฒนาเอเชีย นำมาสมทบกับเงินงบประมาณของรัฐเพื่อดำเนินการดังกล่าวให้บรรลุวัตถุประสงค์ เงินกู้ของธนาคารโลก หรือสถาบันทางการเงินอื่นที่ได้จะมาพร้อมกับผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ ที่เข้ามาเป็นที่ปรึกษาในการดำเนินงานจัดและวางแผนการอาชีวศึกษา ซึ่งจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านการจัดหลักสูตรอย่างมาก หลักสูตรที่เขียนมาจะต้องสอดคล้องและตรงตามหลักการและเหตุผลของการกู้เงิน รวมทั้งต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้เชี่ยวชาญที่เข้ามาช่วยดำเนินการทำโครงการด้วย อิทธิพลที่ได้รับโดยตรงจากต่างประเทศ คือ การพัฒนาหลักสูตรอาจไม่มีอิสระและไม่เกิดความคล่องตัวในการดำเนินงานตามสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

กรมอาชีวศึกษา (ม.ป.ป., หน้า 20) กำหนดให้งานหลักสูตรและการสอนมีหน้าที่และความรับผิดชอบ ดังต่อไปนี้ เก็บรักษาและให้ข้อมูลด้านหลักสูตรทั้งหมด ประสานงานกับแผนกวิชาเกี่ยวกับหลักสูตรและการสอน จัดทำแผนการเรียนการสอนตามหลักสูตรทุกระดับชั้นจัดทำบัญชีวิชาเลือกทุกหลักสูตรทุกระดับชั้น ดูแลรักษาและรับผิดชอบทรัพย์สินของสถานศึกษาที่ได้รับมอบหมาย ส่งเสริมการสอนของครู อาจารย์ให้ตรงตามหลักสูตร

จะเห็นได้ว่า การดำเนินด้านอาชีวศึกษาและฝึกอบรม ต้องให้ความสำคัญกับเรื่องต่อไปนี้

1. เป็นไปเพื่อพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี
2. ต้องเป็นระบบการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิต
3. ต้องมีฐานกว้าง สามารถถ่ายโอน เชื่อมโยงระหว่างศาสตร์สาขาวิชาต่าง ๆ
4. ต้องให้โอกาสเท่าเทียมกันระหว่างกลุ่มสตรี กลุ่มผู้ด้อยโอกาส และผู้สำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้วไม่ได้เรียนต่อ

5. ต้องเน้นให้เป็นไปตามความต้องการของตลาดแรงงาน ความร่วมมือกับทุกฝ่าย และให้เป็นนโยบายแห่งชาติ โดยมีองค์กรระดับชาติดูแล
6. หลักสูตรต้องเชื่อมโยงกับโลกของงาน
7. ให้ความสำคัญกับการวิจัยและพัฒนา
8. มีอิสระในการบริหารจัดการ
9. ให้ความสำคัญกับการศึกษาวิชาชีพตั้งแต่เยาว์วัย
10. การจัดการอาชีวศึกษาต้องยืดหยุ่น มีความหลากหลาย สามารถเรียนได้ทั้งเต็มเวลา นอกเวลา และทางไกล
11. โปรแกรมการเรียนการสอน ต้องอยู่บนพื้นฐานของการวิเคราะห์อาชีพ ซึ่งต้องการทักษะมากกว่าหนึ่งด้าน เช่น เกษตรกรรม นอกจากรู้เกี่ยวกับพืชแล้ว ต้องรู้การบริหารจัดการ การตลาด เทคโนโลยีสารสนเทศ ภาษาต่างประเทศ และคอมพิวเตอร์ เป็นต้น
12. ต้องให้ความสำคัญกับการแนะแนวอาชีพ การจัดหางาน การประสานกับตลาดแรงงาน
13. การเรียนการสอนต้องเน้นการบูรณาการทฤษฎีกับปฏิบัติ เน้นการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริงในสถานประกอบการ และโลกของงานอย่างแท้จริง
14. บุคลากรต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
15. ต้องบูรณาการเชื่อมโยงการพัฒนาคน การศึกษากับการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต
16. ถือเป็นสิทธิของบุคคลในการได้รับการศึกษาและฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต
17. เน้นการมีเครือข่ายข้อมูลเชื่อมโยงกัน เพื่อให้พนักงานได้มีโอกาสเรียนรู้ในที่ทำงาน
18. ควรพัฒนากรอบคุณวุฒิระดับชาติ เพื่อให้คนทำงานสามารถเทียบโอนประสบการณ์การทำงาน และได้รับการฝึกอบรม
19. การประเมินความสามารถของคนทำงานในสถานประกอบการ ควรเชื่อมโยงกับมาตรฐานระดับชาติ

20. ระบบคุณวุฒิวิชาชีพ ควรพัฒนาจากฐานความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และกลุ่มผู้ใช้แรงงาน

21. ให้มีการสื่อสารและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น (Social Dialogue) ระหว่าง หน่วยงานการศึกษาและการฝึกอบรม เพื่อให้มีความเชื่อมโยงกันตลอดเวลา

ผู้บุกเบิกงานด้านการพัฒนาระบบการอาชีวศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกาจน เจริญก้าวหน้า และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาทรัพยากร

นอกจากนี้ การผลิตกำลังคนเพื่ออุตสาหกรรม ซึ่ง Prosser ได้เสนอทฤษฎี การจัดการอาชีวศึกษาไว้ 16 ข้อ ดังนี้ (อ้างถึงใน ชีรวุฒิ บุญยโสภณ, 2542)

1. ประสิทธิภาพของการจัดการด้านอาชีวศึกษา จะแปรผันกับสภาพแวดล้อมที่ ผู้เรียนได้รับการฝึก ซึ่งจำลองสภาพแวดล้อมจริงที่ผู้เรียนต้องประสบก่อนสำเร็จ การศึกษาออกไปประกอบอาชีพได้

2. การฝึกอาชีพจะมีประสิทธิผล เมื่อการศึกษากระทำในลักษณะเดียวกันกับ การทำงานจริง นั่นคือ มีขั้นตอนการปฏิบัติงานที่ใช้เครื่องมือเครื่องจักรเช่นเดียวกันกับที่ ใช้ในการปฏิบัติงานจริงในอาชีพนั้น

3. ประสิทธิภาพของการอาชีวศึกษาจะแปรผันกับการฝึกอบรมอาชีพรายบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้มีนิสัยในการคิดเป็นและทำเป็นสำหรับอาชีพนั้น

4. ประสิทธิภาพของการอาชีวศึกษาจะแปรผันกับการจัดให้ผู้ฝึกอาชีพรายบุคคล ได้ใช้ความสนใจ ความถนัด และใช้สมองของตนอย่างเต็มที่

5. การฝึกอาชีพที่มีประสิทธิผลของช่างในแต่ละอาชีพ จะสามารถจัดให้แก่กลุ่มที่ ต้องการและได้ประโยชน์จากการฝึกเท่านั้น

6. การฝึกอาชีพที่มีประสิทธิผลจะแปรผันกับการฝึกประสบการณ์เฉพาะอย่าง หลาย ๆ ครั้ง เพื่อสร้างพฤติกรรมของผู้เรียนที่ถูกต้องในการฝึกทักษะ รวมทั้งพฤติกรรม ที่ต้องการให้เปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาขึ้น เพื่อให้เรียนรู้ทักษะที่จำเป็นในการหางานทำ

7. การฝึกอาชีพที่มีประสิทธิผลได้ต้องขึ้นอยู่กับครูผู้สอน ซึ่งจะต้องมี ประสบการณ์วิชาชีพสูง ในการประยุกต์ความรู้และทักษะในการปฏิบัติงาน

8. ในแต่ละอาชีพ ครูผู้สอนจะต้องมีความสามารถในการผลิตช่างที่มีมาตรฐานขั้นต่ำได้ในระดับหนึ่งและรักษามาตรฐานของการผลิตไว้ ถ้าการอาชีวศึกษาไม่สามารถจัดได้ถึงขั้นนี้แล้วก็จะไม่มีประสิทธิผล

9. การจัดการอาชีวศึกษาต้องตระหนักถึงสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน และต้องฝึกทักษะบุคคลเพื่อสนองความต้องการของตลาดแรงงานนั้น

10. การสร้างนิสัยของผู้เรียนในการปฏิบัติงานจะได้ผลก็ต่อเมื่อผู้เรียนได้ฝึกทักษะงานจริงในโรงงาน ไม่ใช่ฝึกแต่แบบฝึกหัด หรือฝึกแบบลองผิดลองถูกในสถานศึกษาเท่านั้น

11. แหล่งข้อมูลของเนื้อหาสาระที่เชื่อถือได้ของการฝึกอบรมทักษะเฉพาะในแต่ละอาชีพจะมาจากแหล่งเดียวกันเท่านั้น คือจากประสบการณ์ของผู้ชำนาญงานของอาชีพนั้น

12. ในแต่ละอาชีพจะมีเนื้อหาวิชาอยู่จำนวนหนึ่ง ซึ่งเป็นวิชาปฏิบัติของอาชีพนั้น โดยเฉพาะ และไม่มีคุณค่าในทางปฏิบัติสำหรับอาชีพอื่น

13. การอาชีวศึกษาจะมีประสิทธิภาพก็ต่อเมื่อให้บริการ หรือตอบสนองต่อความต้องการของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล โดยวิธีการที่กลุ่มบุคคลนั้นได้รับประโยชน์มากที่สุด

14. การอาชีวศึกษาที่มีประสิทธิภาพจะแปรผันกับวิธีการสอนและความสัมพันธ์กับผู้เรียน โดยพิจารณาคุณลักษณะพิเศษของกลุ่มผู้เรียน

15. การบริหารอาชีวศึกษาจะมีประสิทธิภาพ ก็ต่อเมื่อมีการจัดการศึกษาในลักษณะที่ยืดหยุ่นได้ แทนที่จะใช้มาตรฐานที่ตายตัวเกินไป

16. ในขณะที่รัฐพยายามลดค่าใช้จ่ายต่อหัวในการฝึกอบรม แต่ก็ต้องใช้งบประมาณขั้นต่ำจำนวนหนึ่งที่พอเพียงในการจัดการอาชีวศึกษาให้มีประสิทธิผลได้ ดังนั้น ถ้ารัฐไม่สามารถสนับสนุนงบประมาณขั้นต่ำในการฝึกได้ ก็ไม่ควรให้มีการจัดการเรียนการสอนด้านอาชีวศึกษา

การศึกษาเป็นกระบวนการที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพและความสามารถที่ปรับตัวได้อย่างเหมาะสมและทันต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้ดี สามารถสร้างสรรค์ ความสมดุลของการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี ในการนี้ สถานศึกษาอาชีวศึกษาตระหนักดีว่าควรทำวิจัยและพัฒนา เพื่อจับกระแสความ

เปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับโลกของการทำงานในอนาคต และนำความรู้ที่ได้มาปรับหลักสูตร และการเรียนการสอนให้ทันสมัยอยู่เสมอ

การจัดการอาชีวศึกษาในปัจจุบัน

การจัดการเรียนรู้การอาชีวศึกษา เป็นการจัดการศึกษาเพื่อเตรียมกำลังคนระดับต้นและระดับกลางด้านเทคโนโลยีในสาขาวิชาต่าง ๆ ให้ตรงกับความต้องการของสถานประกอบการและตลาดแรงงาน เพื่อให้สามารถแข่งขันได้ในระดับนานาชาติ รวมทั้งการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศ จึงมีความจำเป็นต้องผลิตและพัฒนากำลังคนด้านอาชีวศึกษาให้มีความเหมาะสมในแต่ละสาขาอาชีพและมีปริมาณสอดคล้องกับปริมาณความต้องการที่เพิ่มขึ้น การพัฒนาคุณภาพของผู้จบการศึกษาด้านอาชีวศึกษา จึงต้องตระหนักถึงมาตรฐานอาชีพที่เป็นสากล มีกรอบหลักสูตรที่ยืดหยุ่นมากขึ้น เพื่อความคล่องตัวต่อการพัฒนาหลักสูตรให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง โครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม จึงต้องมีการสนับสนุนให้จัดโปรแกรมวิชาชีพพิเศษหรือกลุ่มวิชาชีพที่เกิดขึ้นใหม่ที่เป็นไปตามความต้องการของสังคมและประเทศได้ทันที และจะผลักดันให้ผู้จบอาชีวศึกษาในแต่ละระดับเข้าสู่ตลาดแรงงานมากขึ้น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550, หน้า 9) โดยสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2547, หน้า 36-45) ได้จัดการศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพเพื่อผลิตกำลังคนในระดับกึ่งฝีมือ ช่างฝีมือและช่างเทคนิค และนักเทคโนโลยี เพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และสนองความต้องการของตลาดแรงงาน รวมทั้งการประกอบอาชีพอิสระโดยการจัดการศึกษาและการฝึกอบรม วิชาที่เปิดสอนมี 9 ประเภทวิชาหลักได้แก่ วิชาอุตสาหกรรม วิชาศิลปกรรม วิชาคหกรรม วิชาพาณิชยกรรม วิชาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว วิชาเกษตรกรรม วิชาประมง วิชาอุตสาหกรรมสิ่งทอ และวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยเปิดสอนในหลักสูตรดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.)
2. หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)
3. หลักสูตรประกาศนียบัตรครูเทคนิคชั้นสูง (ปทส.)

4. หลักสูตรปริญญาตรีสายปฏิบัติการ/ สายเทคโนโลยี เป็นโครงการนำร่อง และ
ได้เปิดสอนหลักสูตร ทวิภาคีโดยความร่วมมือกับภาคเอกชน 6 กลุ่มสาขาวิชาชีพ ได้แก่
วิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ วิชาการค้าปลีก วิชาการจัดการ โรงแรมและธุรกิจท่องเที่ยว
วิชาเมคคาทรอนิกส์ วิชาเทคโนโลยีโทรคมนาคม และวิชาอัญมณี

5. หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (พิเศษ) ตามโครงการอาชีวศึกษาเพื่อ
แก้ปัญหาของความยากจนในชนบท (อศ.กช.)

6. หลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพ เพื่อสนับสนุนนโยบายการศึกษาตามอัธยาศัยและ
การศึกษาตลอดชีวิต โดยจัดฝึกอบรมในหลักสูตรต่าง ๆ ได้แก่ หลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น
225 ชั่วโมง หลักสูตรวิชาชีพหลากหลาย หลักสูตรเสริมวิชาชีพมัธยม หลักสูตร
เกษตรกรรมระยะสั้น และหลักสูตรเกษตรกรรมเคลื่อนที่

ในการจัดการหลักสูตรดังกล่าวจัดการทั้งระบบปกติ ระบบทวิภาคี และระบบ
สะสมหรือเทียบโอนหน่วยกิตโดยมีผลการดำเนินงานมาโดยตลอด ด้านการบริหาร
จัดการ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษามีหน่วยงานในการบริหารจัดการตาม
กำหนดในการแบ่งส่วนราชการไว้ดังนี้

1. สำนักอำนวยการ
2. สำนักความร่วมมือ
3. สำนักติดตามและประเมินผลการอาชีวศึกษา
4. สำนักนโยบายและแผนการอาชีวศึกษา
5. สำนักพัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรอาชีวศึกษา
6. สำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษา
7. สำนักวิจัยและพัฒนาการอาชีวศึกษา

และยังมีหน่วยงานที่ได้ตั้งขึ้นเป็นการภายในอีก 1 หน่วยงาน และ 1 กลุ่ม คือ
หน่วยตรวจสอบภายใน และกลุ่มพัฒนาระบบบริหาร สำนักงานคณะกรรมการ
การอาชีวศึกษาได้ดำเนินการนำร่องการบริหารสถานศึกษา ในรูปแบบสถาบัน
การอาชีวศึกษา โดยการรวมกลุ่มสถานศึกษาในสังกัดทั้งสิ้น 412 แห่ง ได้แบ่งเป็น 28
กลุ่มสถาบัน ได้แก่ สถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ 5 กลุ่ม ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 7

กลุ่ม ภาคใต้ 5 กลุ่ม ภาคกลาง 6 กลุ่ม ภาคตะวันออก 3 กลุ่ม และกรุงเทพมหานคร 2
กลุ่ม รวมทั้งสิ้นเป็น 28 กลุ่ม

การบริหารงานวิชาการ

งานบริหารด้านวิชาการเป็นงานที่ผู้บริหารต้องใช้ความพยายามและความสามารถอย่างมาก เพื่อนำคณะผู้ร่วมงานและผู้เกี่ยวข้องดำเนินการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนประสานงานการนำทรัพยากรการบริหารมาใช้ในกระบวนการบริหาร ดังนั้น การบริหารงานวิชาการจึงเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารสถานศึกษา และการที่ผู้บริหารโรงเรียนจะทำหน้าที่บริหารงานวิชาการได้อย่างสมบูรณ์จำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อการบริหารงานวิชาการและเข้าใจขอบเขตของการบริหารงานวิชาการ ที่สำคัญของสถานศึกษา คือ การจัดการศึกษา เพื่อให้ความรู้ ทักษะ เจตคติ ประสพการณ์ในงานอาชีพที่ดีแก่ นักเรียน นักศึกษา หรือผู้เข้ารับการศึกษา เพื่อให้สามารถประกอบอาชีพอย่างมีคุณธรรมและจริยธรรม มีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข งานวิชาการเป็นการดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน โดยตรงเป็นงานหลักของการบริหารสถานศึกษา มาตรฐานและคุณภาพของสถานศึกษาจะพิจารณาได้จากผลงานด้านวิชาการ (ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2535, หน้า 15) งานวิชาการจะสัมฤทธิ์ผลเพียงใดขึ้นอยู่กับบทบาทของผู้บริหารว่าจะเอาจริงจังกับการบริหารงานวิชาการเพียงใด (อำภา บุญช่วย, 2537, หน้า 16) ในด้านการใช้เวลาในการบริหารงาน และการให้ความสำคัญของงานในสถานศึกษา งานในความรับผิดชอบของผู้บริหาร โดยแยกงานเป็น 7 ประเภท พบว่า

1. การบริหารงานวิชาการ คิดเป็นร้อยละ 40
2. งานบริหารงานบุคคล ได้แก่ ครู - อาจารย์และเจ้าหน้าที่ คิดเป็นร้อยละ 20
3. งานบริหารกิจการนักเรียนนักศึกษา คิดเป็นร้อยละ 20
4. งานบริหารการเงิน คิดเป็นร้อยละ 5
5. งานบริหารอาคารสถานที่ คิดเป็นร้อยละ 5
6. งานบริหารความสัมพันธ์กับชุมชน คิดเป็นร้อยละ 5
7. งานบริหารทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 5

ความหมายของงานวิชาการ

ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535, หน้า 16) กล่าวว่า หมายถึง การบริหารสถานศึกษา โดยมีการจัดกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพ ตั้งแต่การกำหนดนโยบาย การวางแผน การปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอนให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและจุดมุ่งหมายของการศึกษาเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน หากมองการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา การบริหารงานวิชาการ ได้แก่ การควบคุมดูแล หลักสูตรการสอน การจัดแบบเรียน คู่มือครู การจัดครูเข้าสอน การปรับปรุงการเรียนการสอน การฝึกอบรมครู การนิเทศการศึกษา การเผยแพร่งานวิชาการ การวัดผลการเรียน การศึกษา วิจัย การประเมินมาตรฐานสถานศึกษาเพื่อปรับปรุงคุณภาพและประสิทธิภาพของสถานศึกษา สรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการหมายถึง กระบวนการบริหารกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ ตลอดจนการจัดกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวกับการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับนักเรียน

หลักการบริหารงานวิชาการ

1. หลักแห่งประสิทธิภาพ (Efficiency) หมายถึง การได้มีผลผลิตเพิ่มขึ้นโดยไม่เพิ่มการลงทุน หมายความว่า นักเรียน นักศึกษาสามารถสำเร็จการศึกษาตามโครงสร้างของหลักสูตร โดยไม่ต้องออกกลางคัน

2. หลักแห่งประสิทธิผล (Effectiveness) หมายถึง ผลผลิตได้ตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ นั่นคือนักเรียนนักศึกษามีคุณภาพตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร มีความรู้ความสามารถ ทักษะ คุณภาพ และการจัดการได้ (ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2535, หน้า 21)

ขอบข่ายของงานวิชาการ

ขอบข่ายของงานด้านวิชาการจะครอบคลุมตั้งแต่การวางแผนเกี่ยวกับงานวิชาการ การจัดดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน การจัดบริการการสอน และการจัดการวัดและประเมินผล รวมทั้งการติดตามผล ดังรายละเอียดต่อไปนี้ (ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2535, หน้า 17-19)

1. การวางแผนเกี่ยวกับงานวิชาการ เป็นการวางแผนเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตร ไปใช้ การจัดการล่วงหน้าเกี่ยวกับการเรียนการสอน มีรายละเอียดของงาน ดังนี้

1.1 แผนปฏิบัติงานวิชาการ ได้แก่ การประชุมเกี่ยวกับหลักสูตรการจัดปฏิทินการศึกษา ความรับผิดชอบตามภาระหน้าที่ การจัดชั้นตอนและเวลาในการทำงาน

1.2 โครงการสอน เป็นการจกรายละเอียดเกี่ยวกับวิชาที่ต้องสอนตามหลักสูตร

1.3 บันทึกการสอน เป็นการแสดงรายละเอียดของการกำหนดเนื้อหาที่จะสอนในแต่ละคาบเวลาของแต่ละวัน หรือสัปดาห์ โดยการวางแผนไว้ล่วงหน้าและยึดโครงการสอนเป็นหลัก

2. การจัดดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน เพื่อให้การสอนในสถานศึกษาดำเนินการไปด้วยดี และสามารถปฏิบัติได้ จึงต้องมีการจัดการเกี่ยวกับการเรียนการสอน ดังนี้

2.1 การจัดตารางสอนเป็นการกำหนดวิชา เวลา ผู้สอน สถานที่ ตลอดจนผู้เรียนในแต่ละวิชา

2.2 การจัดชั้นเรียน เป็นงานที่ฝ่ายวิชาการต้องประสานกับฝ่ายอาคารสถานที่ รวมทั้งการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในห้องเรียน

2.3 การจัดครูเข้าสอน ต้องพิจารณาถึงความพร้อมของสถานศึกษา และความพร้อมของบุคลากร รวมทั้งการเชิญวิทยากรภายนอกมาช่วยสอน

2.4 การจัดแบบเรียน

2.5 การปรับปรุงการเรียนการสอน

2.6 การฝึกงาน

2.6.1 การจัดการเกี่ยวกับการเรียนการสอน เป็นการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกและการส่งเสริมการจัดหลักสูตรและโปรแกรมการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและคุณภาพ ได้แก่

1. การจัดสื่อการเรียนการสอน
2. การจัดห้องสมุด
3. การนิเทศการสอน

2.6.2 การวัดและประเมินผล กระบวนการเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในด้านการตรวจสอบและวิเคราะห์ผลการเรียน

กรมอาชีวศึกษา (ม.ป.ป., หน้า 19-23) ได้อธิบายขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการ โดยกำหนดให้มีผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ คณะวิชา แผนกวิชาและงานต่าง ๆ ในฝ่ายวิชาการ ประกอบด้วย งานหลักสูตรพิเศษ งานหลักสูตรและการสอน งานสื่อการเรียนการสอน งานวัดผลและประเมินผล งานห้องสมุด และงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ดังนี้ คือเป็นการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง เป็นหัวใจสำคัญของการอาชีวศึกษา ดังนั้น การเร่งประชาสัมพันธ์รณรงค์ความร่วมมือจากภาคเอกชนเพื่อขยายการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี และการส่งเสริมการฝึก ปฏิบัติงานจริง ในสถานประกอบการจริง นับว่าเป็นหัวใจสำคัญในการปฏิรูปการเรียนรู้วิชาชีพ

สรุปได้ว่า สถานศึกษาจะประสบผลสำเร็จในการจัดการศึกษา มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักแพร่หลายทั่วไป เพราะสามารถบริหารงานวิชาการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นผลทำให้การเรียนการสอนในสถานศึกษานั้นประสบความสำเร็จ มีผลผลิตที่ได้มาตรฐานและมีคุณภาพเป็นที่เชื่อถือของสังคมและบุคคลทั่วไป ดังนั้น ผู้บริหารทุกคนจึงต้องให้ความสนใจในการบริหารงานทางวิชาการให้มากขึ้น และพึงระลึกไว้เสมอว่า “การบริหารงานวิชาการ คือ หัวใจของการบริหารงานสถานศึกษา”

มาตรฐานการอาชีวศึกษา

มาตรฐานการอาชีวศึกษา (ฉบับปรับปรุงแก้ไข ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2545) หมายถึง ข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ กระบวนการดำเนินงานของสถานศึกษา และปัจจัยที่สนับสนุนมีความต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และประสบการณ์ในงานอาชีพ ตามที่กำหนดในหลักสูตร และมาตรฐานวิชาชีพในสาขาวิชาที่เรียน และเพื่อให้เป็นหลักในการเทียบเคียงสำหรับการตรวจประเมิน การกำกับดูแล และส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้านวิชาชีพ ประกอบด้วย 12 มาตรฐาน โดยจำแนกเป็น มาตรฐานผู้จบการศึกษาและผู้เรียน 3 มาตรฐาน มาตรฐานด้านกระบวนการ 5 มาตรฐาน และมาตรฐานด้านปัจจัย 4 มาตรฐาน ดังนี้

มาตรฐานด้านผู้สำเร็จการศึกษาและผู้เรียน

มาตรฐานที่ 1 ผู้สำเร็จการศึกษา มีความรู้เชิงวิชาการ มีทักษะในวิชาชีพ และทักษะชีวิตอันที่จะส่งผลต่อการประกอบอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรฐานที่ 2 ผู้เรียนมีการพัฒนาความรู้ในทักษะพื้นฐาน ทักษะในการปฏิบัติงาน และมีการพัฒนาตนเองในวิชาชีพอย่างเหมาะสม

มาตรฐานที่ 3 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม มีความรักในอาชีพ และเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

มาตรฐานด้านกระบวนการ

มาตรฐานที่ 4 สถานศึกษามีการระดมทรัพยากร จัดระบบเครือข่ายในการจัดการอาชีวศึกษา รวมทั้งร่วมมือกันกับสถานประกอบการ ชุมชน แหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อการสนับสนุนการจัดการอาชีวศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

มาตรฐานที่ 5 สถานศึกษามีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย มุ่งเน้นการฝึกปฏิบัติจริง เรียนรู้จากประสบการณ์จริง และมีการประเมินผลตามสภาพจริง

มาตรฐานที่ 6 สถานศึกษามีระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ตรวจสอบได้ และมุ่งเน้นการมีส่วนร่วม

มาตรฐานที่ 7 สถานศึกษามีการส่งเสริมการทำงานวิจัย และงานสร้างสรรค์ที่มีคุณภาพ เผยแพร่สู่สาธารณชน และนำไปพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น และประเทศชาติ

มาตรฐานที่ 8 สถานศึกษามีการบริการทางด้านวิชาชีพที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น เพื่อให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งภูมิปัญญา และมีการเรียนรู้ตลอดชีวิต

มาตรฐานด้านปัจจัย

มาตรฐานที่ 9 สถานศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อม และสิ่งอำนวยความสะดวก ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และการฝึกปฏิบัติ รวมถึงความปลอดภัยของผู้เรียน

มาตรฐานที่ 10 ผู้สอนและบุคลากรในสถานศึกษามีความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ในวิชาที่สอน การปฏิบัติหน้าที่ และพัฒนาตนเองให้ทันต่อเทคโนโลยี

มาตรฐานที่ 11 สถานศึกษามีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียน มีการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น และ

มาตรฐานที่ 12 สถานศึกษามีการจัดระบบประกันคุณภาพภายใน โดยเป็นส่วนหนึ่งของ กระบวนการบริหารการศึกษา และสามารถรับรองการประกันคุณภาพภายนอก เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานการอาชีวศึกษา (กรมอาชีวศึกษา, 2545, หน้า 1-12)

โดยสรุประบบการควบคุมคุณภาพมาตรฐานการอาชีวศึกษา และฝึกอบรมวิชาชีพจะประกอบด้วย การกำหนดคุณภาพคุณวุฒิวิชาชีพ องค์กรของรัฐ 2 องค์กรที่มีบทบาทสำคัญในการควบคุมคุณภาพมาตรฐานการอาชีวศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพคือ สำนักหลักสูตรและคุณวุฒิ ตรวจสอบให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด และสถาบันการเงินการศึกษาต่อเนื่อง ซึ่งมีหน้าที่ตามกฎหมายในการประเมินและรายงานคุณภาพสถานศึกษา โดยมีการจัดจ้างผู้ตรวจจากภายนอก ตรวจสอบทุก 4 ปี

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุภางค์ จันทวานิช (2522: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ความเสมอภาคของโอกาสทางการศึกษา” โดยการวิเคราะห์การกระจายของโอกาสการเข้าศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย ในแต่ละภูมิภาค จำแนกตามอาชีพของบิดามารดา หรือผู้ปกครอง ผลการวิเคราะห์พบว่า ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โอกาสเข้าศึกษาต่อของนักเรียนที่บิดาหรือมารดา หรือผู้ปกครอง ประกอบอาชีพแตกต่างกันมีไม่เท่ากัน นักเรียนที่มีบิดา หรือมารดาหรือผู้ปกครอง ประกอบอาชีพนักธุรกิจ อุตสาหกรรม พ่อค้า เสมียน ลูกจ้าง ข้าราชการชั้นประทวน จะมีโอกาสการเข้าเรียนได้มากกว่านักเรียนที่มีบิดา หรือมารดา หรือผู้ปกครองประกอบอาชีพเกษตรกร และกรรมการ และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างภาคในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จะมีการกระจายของโอกาสของนักเรียนที่มีบิดา หรือมารดา หรือผู้ปกครอง ประกอบอาชีพแตกต่างกันได้เท่าเทียมกันมากที่สุด รองลงมา คือ ภาคใต้ และภาคเหนือ และภาคกลาง มีการกระจายของโอกาสอย่างไม่เป็นธรรมมากที่สุด

สุมิตร สุวรรณ (2540: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา เรื่อง “โอกาสทางการศึกษาของทหารกองประจำการ” โดยศึกษาถึงภูมิหลังทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และศึกษาแรงจูงใจและความต้องการของทหารกองประจำการเกี่ยวกับการศึกษาและอาชีพ ผลการศึกษาพบว่า ทหารเกณฑ์ส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี อาศัยอยู่ในท้องถิ่นชนบทมากกว่าในเมืองมีความเชื่อ ค่านิยม และเจตคติที่ดีต่อการศึกษา ทหารเกณฑ์ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 6 และไม่ได้เรียนต่อเนื่องจากฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวไม่ดี และทหารเกณฑ์ มีโอกาสทางการศึกษาแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ ตลอดจนความพร้อมและความสนใจของแต่ละบุคคล

พรนิภา โรจน์วิลาวัลย์ (2544, หน้า 183-186) ได้วิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของสถานประกอบการในการจัดการอาชีวศึกษาของสถานศึกษากลุ่มภาคกลาง สังกัดกองวิทยาลัยอาชีวศึกษา กรมอาชีวศึกษา ผลการวิจัยพบว่า 1. การมีส่วนร่วมในการวางแผนพบว่า สถานประกอบการควรมีส่วนร่วมวางแผนข้อมูลผลิตนักเรียนนักศึกษา สาขา

วิชาชีพ ต่าง ๆ ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ สนับสนุนให้บุคลากรได้รับการศึกษาหรือฝึกอบรมด้านวิชาชีพเพิ่มเติม ตลอดจนให้ความร่วมมือในการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานฝีมือแรงงาน การฝึกงาน การวิจัย และการใช้ทรัพยากรร่วมกันในการจัดการเรียนการสอน 2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน พบว่า สถานประกอบการควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร กำหนดมาตรฐานวิชาชีพของหลักสูตร และประเมินหลักสูตร มีส่วนร่วมจัดการเรียนการสอน โดยการสนับสนุนบุคลากรเป็นวิทยากรหรืออาจารย์พิเศษ รวมถึงสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอนที่ทันสมัย และมีส่วนร่วมประกันคุณภาพ โดยการควบคุมคุณภาพ ตรวจสอบคุณภาพ และการประเมินคุณภาพ 3. การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล พบว่า สถานประกอบการควรมีส่วนร่วมในการจัดทำเกณฑ์การประเมินผลผู้เรียนด้านความรู้ ทักษะเจตคติต่ออาชีพ และทดสอบฝีมือด้านทักษะของผู้ที่สำเร็จการศึกษา ปัญหาในการมีส่วนร่วม พบว่า สถานประกอบการไม่ให้ความสำคัญ เพราะถือเป็นภาระเพิ่มและขาดแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และขาดการประสานระหว่างสถานประกอบการและสถานศึกษา ส่วนข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วม พบว่า ควรมีการเสริมสร้างความเข้าใจและควรประสานงานระหว่างสถานประกอบการและสถานศึกษา รัฐควรมีกฎหมายให้สถานประกอบการเป็นแหล่งฝึกประสบการณ์ และควรมีการลดหย่อนภาษีให้

ไดเอทซ์ (Dietz. 2001: Abstract) ได้วิจัยเรื่องโรงงานในโรงเรียน (Worksite School) : กรณีศึกษาความร่วมมือระหว่างการศึกษาของรัฐกับธุรกิจเอกชน ได้กล่าวถึงความเป็นหุ้นส่วนระหว่างธุรกิจกับการศึกษาในอเมริกา ว่าได้รับการสนับสนุนอย่างเร่งด่วนเมื่อไม่กี่ปีที่ผ่านมา เพราะการขาดแคลนแรงงานที่มีความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยี สิ่งแวดล้อมของอุตสาหกรรมเชื้อเพลิง และถ้าโรงเรียนมุ่งแต่จะสอนนักเรียนอย่างเดียวก็ จะไม่เป็นการสอดคล้องกับท้องถิ่น จึงมีแนวความคิดที่จะให้โรงเรียนมีงานทำควบคู่ไปกับการเรียน ในปี 1987 กลุ่มชนาการอเมริกา เมือง Dade มลรัฐ Florida ได้ทดลองจัดโรงงานในโรงเรียนขึ้นเป็นครั้งแรก ทรัพย์สินที่เกิดจากการทำงานจะเป็นของโรงเรียน และสาธารณะที่โรงเรียนตั้งอยู่ การที่จะทำให้เกิดโรงงานในโรงเรียนได้จะต้องมีการปฏิรูปและปรับโครงสร้างของโรงเรียน สร้างทักษะ การประสานงานระหว่างบุคคล การทำงานเป็นทีม มีการร่วมมือกันระหว่างโรงเรียนกับบริษัทในการวางแผนและจัด

หลักสูตร ควรจะเริ่มจากการจัดสภาพภูมิทัศน์ และสิ่งก่อสร้างในโรงเรียน แล้วขยายไปสู่ระดับเทคโนโลยีและการฝึกอบรมร่วมกัน และควรเริ่มจากนักเรียนที่อาศัยในบริเวณใกล้เคียงกับโรงเรียนก่อน

คำรณ ชู่อัตถ์ (2546, หน้า 64-66) ได้วิจัยเรื่องการจัดการอาชีวศึกษาโดยความร่วมมือระหว่างสถาบันการอาชีวศึกษากับสถานประกอบการในภาคตะวันออก ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ 1. ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารสถานประกอบการเกี่ยวกับการจัดการอาชีวศึกษาโดยความร่วมมือระหว่างสถาบันการอาชีวศึกษากับสถานประกอบการ ในสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออก โดยภาพรวมอยู่ในระดับภาค เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านคุณภาพและมาตรฐานมีค่าเฉลี่ยสูงสุด และด้านการบริหารจัดการมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารสถานประกอบการจำแนกตามหน่วยงานพบว่าในภาพรวม และรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ศิริกาญจน์ ปรีชาชาญ (2546: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องการศึกษาความร่วมมือของสถานศึกษากับสถานประกอบการในการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีประเภทวิชาช่างอุตสาหกรรม วิทยาลัยเทคนิคในสถาบันการศึกษาอาชีวศึกษาภาคกลาง 1 โดยศึกษาความร่วมมือในการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี 5 ด้าน คือ 1) การเตรียมการก่อนดำเนินการ 2) การจัดสรรงบประมาณในการดำเนินการ 3) การประสานงานระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการ 4) การสัมมนาการดำเนินงานฝึกอาชีพ 5) การประเมินผลการเรียนและการฝึกอาชีพ ผลการวิจัยพบว่า ความร่วมมือของสถานศึกษากับสถานประกอบการในการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีประเภทวิชาช่างอุตสาหกรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านประเมินผลการเรียนและฝึกอาชีพ และด้านการประสานงานระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการ อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการเตรียมการก่อนการดำเนินงานด้านการสัมมนาการดำเนินงานการฝึกอาชีพ และด้านจัดสรรงบประมาณ มีการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง

จักรพันธ์ บัณฑิตสุวรรณ (2547: หน้า 64-66) ได้วิจัยเรื่องการศึกษาเชิงระบบของการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของวิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงาน

คณะกรรมการการอาชีวศึกษา ประเด็นที่ใช้ในการศึกษาในด้านปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต ซึ่งมีประเด็นศึกษา 12 ประเด็น ได้แก่ ด้านหลักสูตร สถานศึกษา สถานประกอบการ นักเรียน การเรียนการสอน การประเมินผล อาจารย์ ผู้สอน ครูฝึก อาจารย์นิเทศ ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารสถานประกอบการ และ ด้านผู้ปกครอง ผลการวิจัยพบว่า 1. ด้านปัจจัยนำเข้า ได้แก่ 1) ปัญหาด้านสถานประกอบการ พบว่า มีปัญหาความร่วมมือในการจัดฝึกอาชีพ การจัดเวลาฝึก ค่าเบี้ยเลี้ยง ระหว่างฝึก การจัดสวัสดิการจากสถานประกอบการ การรับนักเรียนเข้าฝึกในสถานประกอบการ การรับนักเรียนทวิภาคีเข้าฝึกอาชีพไม่เป็นภาระเพิ่มขึ้นของสถานประกอบการ 2) ปัญหาด้านหลักสูตร พบว่า มีปัญหาด้านการไม่เปิดโอกาสให้นักเรียนเลือกเรียนในเนื้อหาในวิชาเลือกเสรีได้ตามความต้องการ ความไม่ชัดเจนและเหมาะสมในการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีโดยใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2538 2. ด้านกระบวนการ ได้แก่ 1) ปัญหาด้านการเรียนการสอน พบว่า การจัดเวลาฝึกอาชีพใน เนื้อหาของวิชาที่สอน การเรียนทางวิชาชีพเน้นทางทฤษฎีมากเกินไป การไม่ให้โอกาสนักเรียนระบบทวิภาคี ได้เรียนรู้เท่านักเรียนระบบปกติ ความไม่สอดคล้องเนื้อหาวิชากับการฝึกอาชีพ อาจารย์บางส่วนไม่เข้าใจการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี 2) ปัญหาด้านบริหารจัดการ พบว่า การบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี การประชาสัมพันธ์อาชีวศึกษาระบบทวิภาคี กระบวนการปฏิบัติงานระบบทวิภาคี 3. ผลผลิต ได้แก่ ด้านผู้เรียน พบว่า มีปัญหาด้านอุปสรรคในการเรียนในการเรียนระบบทวิภาคีของนักเรียน นักเรียนควรฝึกอาชีพให้มากกว่าเรียนในสถานศึกษา ควรจัดหลักสูตรให้กระชับขึ้น นักเรียนมีวุฒิภาวะไม่เหมาะสมกับการปฏิบัติงานในสถานประกอบการ แนวทางแก้ปัญหา ด้านปัจจัย ควรจัดประชุมผู้ประกอบการเพื่อชี้แจงหลักการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ควรเลือกคณะทำงานหลักสูตรที่มีความเชี่ยวชาญด้านทวิภาคี เข้าร่วม ด้านกระบวนการ ผู้สอนควรมีความเข้าใจระบบทวิภาคีและเห็นประโยชน์ของการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ควรจัดประชุมมอบหมายบทบาทหน้าที่ให้ชัดเจนและจัดอบรมสัมมนาผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ด้านผลผลิต ปัญหาด้านนักเรียนควรแจ้งสถานประกอบการ สถานศึกษาหรือผู้ปกครองทราบ เมื่อนักเรียนนักศึกษาเริ่มไม่เอาใจใส่ในการเรียน

จะเห็นได้ว่าแนวความคิดดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่าการจัดการอาชีวศึกษาจำเป็นต้องจัดให้สอดคล้องต่อความต้องการทางสังคมและความต้องการในการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของชาติ อีกทั้งควรจัดให้มีโรงงานในโรงเรียน โดยจัดการศึกษาแบบร่วมมือกันระหว่างรัฐกับธุรกิจเอกชนในการวางแผนและจัดหลักสูตรด้วย